

אגרות חסיד

מכתבי הרה"ח ר' אוריאל צימר ע"ה

תשורה משמחת הנישואין של
הת' ישראל אריה ליב שי' ומרת חיה מושקא תחי' לאופר
ה' אדר-ראשון תשע"ד ♦ כפר חב"ד, ארץ הקודש

כל הזכויות שמורות © תשע"ד
הערות והארות יתקבלו בברכה
בדוא"ל: Utzimer@gmail.com

ב"ה

בפתח

הננו מודים מקרב ולב עמוק לכל בני משפחתנו, ידידינו ומכירינו שיחיו, שבאו מקרוב ומרחוק להשתתף בשמחתנו ולברך את הזוג שיחיו בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

על יסוד הנהגתו של כב' קדושת אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, שחילק "תשורה" למשתתפים בחתונת כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע והרבנית הצדקנית נ"ע זי"ע - מוגשת בזה למשתתפים בשמחתנו תשורה מיוחדת:

"אגרות חסיד" - לקט ממכתביו של הרה"ח ר' אוריאל צימר ע"ה, איש חסיד ברוך כשרונות שזכה להתקרב לאילנא דחיי ולדבוק בכל נימי נפשו בנשיא ישראל כ"ק אדמו"ר, וביצע שליחויות מיוחדות עבורו בכתב ובעל-פה.

המכתבים נכתבו לסב החתן הרה"ג הרה"ח ר' טוביה שי' בלוי, מזקני רבני חב"ד, מחבר ספר "כללי רש"י" ומסור בכל מאודו להפצת מעיינות החסידות והבאת אורו הגדול של רבינו לקהלים נרחבים. תכתובת זו התנהלה בין השנים תשט"ו-תשכ"ב ובמסגרתה תיאר ר' אוריאל ביד אמן את הווי "בית חיינו" באותן שנים וחשף שורה של הוראות ומענות מיוחדות מן הקודש פנימה.

[להעיר כי ר' אוריאל ע"ה זכה כי שמו יוזכר (אחר פטירתו) בהקדמה ללקוטי שיחות כרך ב' ("בהזדמנות זו ברצוננו להזכיר את חברינו לדעה הרה"ח ר' אוריאל ב"ר אברהם צימער ז"ל . . אשר השקיע זמן וכוחות . . בעיבוד שיחות אלו, וזכות הרבים תלוי בו"), וגם יבלחט"א הסבא ר' טוביה שי' נזכר בהקדמות ללקוטי שיחות כרכים טז-כד ("ראה גם ספר "כללי רש"י" . . בעריכת הרב טובי שי' בלוי").]

רוב המכתבים מתפרסמים כאן **לראשונה**, בתוספת הערות רקע, ציונים ומראי מקומות הנדפסים בשולי הגליון. כדי להקל על הקורא, נפתחו ראשי-התיבות, הושלמו קיצורים ותוקנו שגיאות. כמו כן, הושמטו התייחסויות אישיות שונות.

כהקדמה באו: **"הביאני המלך חדריו"** - דברי פתיחה ורקע מאת מקבל המכתבים; **דיוקנו של חסיד** - ראשי פרקים וקווים לדמותו של כותב המכתבים

(שנכתבו על־פי רשימות הרה"ח ר' שניאור זלמן שי' ברגר, ותודתנו נתונה לו בזה). בתור הוספה הבאנו תצלומים מהגהות רבינו על תרגומי התניא לאידיש בעריכת ר' אוריאל, וכתב־יד־קודש (בפרסום ראשון) המתייחס לתרגום זה. התשורה נערכה על־ידי החתן שי'.

• • •

אנו תקווה שתשורה זו תמלא את יעודה - הוספה בלימוד התורה, קיום המצוות בהידור מתוך אור וחום חסידותי, ובעיקר לחזק ולעורר את ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר.

והתעוררות זו תעמוד לזכות הזוג הצעיר שיחיו להקים בית נאמן בישראל מיוסד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות ובחיים מאושרים בכל.

ומשמחה פרטית זו נזכה במהרה לקיום היעוד ד"שמחת עולם על ראשם", בגאולה האמתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו, בהתגלות מלכנו נשיאנו, בקרוב ממש.

משפחת קטן

כפר חב"ד

משפחת לאופר

אשדוד

ה' אדר־ראשון ה'תשע"ד

כפר חב"ד, ארץ הקודש

"הביאני המלך חדריו"

(שיר השירים א, ד)

מקבל המכתבים בתקופת ההתכתבות עם ר' אוריאל

הרב טוביה בלוי

תוכנם הכללי - התמציתי של מכתביו של הרה"ח ר' אוריאל צימר ע"ה המוגשים בזה הוא - הפסוק "הביאני המלך חדריו" (שיר השירים א, ד).

המכתבים נכתבו בשנים הראשונות לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע. בני זמננו לא יבינו כלל וכלל את המצב דאז מבחינת הקשר השוטף בין אה"ק בכלל, וירושלים בפרט, לבין בית חיינו בארה"ב. הרי בימינו כל נער יודע את המתרחש בכל רגע ורגע ב-770, וכל אחד יודע,

או מסוגל לדעת בקלות, בדיוק נמרץ ובפרטי פרטים, את כל פרטי הליכות בית רבי, נוסף לקיומם של אמצעים טכנולוגיים הממחישים בצורה ברורה את כל ההתרחשויות שם בשנים האחרונות.

אז שרר בתחום האמור חוסר ידיעה מוחלט, כפי שמשמע מן המכתבים המוגשים בזה, בד בבד עם הצמאון העז אצלנו לידיעת יותר ויותר פרטים על המתרחש בבית חיינו.

עם זאת ויכול גם בני זמננו להתרשם מן המכתבים לגבי הליכות והנהגות כ"ק אדמו"ר זי"ע באותם ימי בראשית, נוסף לפרטים שונים ודברים שנאמרו מפי קדשו בהזדמנויות שונות ומתפרסמות כאן לראשונה. כך ניתן בהחלט להמליץ על מכתבים אלה את הפסוק "הביאני המלך חדריו" שבכותרת הקולעת

לרשימה זו, ורומזת גם לשם משפחתו של ר' אוריאל ע"ה (צימר=חדר) [זאת לפי הצעתו של בני הרה"ח ר' פרץ אוריאל שליט"א].

• • •

על דברי ימי חייו של הרה"ח ר' אוריאל צימר ע"ה, עם היותם סוערים ורב גוונים ביותר, למרות קוצר שנותיו, נכתב במסגרות שונות. לעניננו חשובה העובדה רבת המשקל שבכ-10 שנותיו האחרונות זכה להימנות בצוות מזכירות כ"ק אדמו"ר זי"ע, ובמיוחד בעניני כתיבה ותרגום, ולקירובים נפלאים מן הרבי, ובכללם "יחידויות" ממושכות ועשירות תוכן. אחת השליחויות הנשמטיות שראה לעצמו, בעידודו המלא של הרבי, היתה להבהיר קבל עם ועדה את דעותיו הקדושות האמיתיות של הרבי בעניני השעה, שרבים מאוד טעו בהם, ולא כאן המקום לפרט.

את ר' אוריאל הכרתי מילדותי כיוון שנמנה על ידידי אבי מורי זצ"ל והשתייך לחוג האידיאליסטי המפואר של פאג"י בירושלים שאבי מורי ז"ל נמנה על ראשיו.

הוא זכה בשנותיו האחרונות, כאמור, להתקרב לחב"ד ולכ"ק אדמו"ר זי"ע וזכה לקירובים נפלאים ביותר.

כיוון שזכיתי גם אני, אבלח"ט, בלי קשר בינינו, בזכות הגדולה הנפלאה להתקרב למאור הגדול של חסידות חב"ד הוא כ"ק אדמו"ר זי"ע - נפגשו דרכינו שוב. כך התחלתי, להפתעתי, לקבל מכתבים ממנו, ובעיקר על המתרחש בבית חיינו. הועלתה השערה שהדבר היה על פי הוראה מגבוה, כפי שנרמז לאחר מכן במכתבים עצמם.

החלה בינינו התכתבות מסועפת שנמשכה כ-7 שנים עד לקרוב לפטירתו בדמי ימיו [יצויין שהמכתבים המוגשים בזה הם רק חלק מן ההתכתבות, כי שאר המכתבים נאבדו].

מכתביו היו תמיד מלאי גילויים מרתקים, והיוו בשעתם מקור מים חיים לי ולרבים מחבריי. במכתבים השתקפו קשריו הקרובים עם הרבי ובכללם - תכנים של כמה וכמה יחידויות עשירות ומאלפות ורבות עניין. כל יחידות שלו הייתה בת מספר שעות.

• • •

זכות מסירותו ונאמנותו, עד כדי הקרבה עצמית, של ר' אוריאל צימר ע"ה לרבי ולכל עניניו הקדושים ודאי עומדים לו עד יעמוד לגורלו לקץ הימים בקרוב ממש.

דיוקנו של חסיד

קווים לדמותו של הרה"ח ר' אוריאל צימר ע"ה

הרב אוריאל צימר נולד בשנת תר"פ בווינה, להוריו ר' אברהם ומרת גיטל. הבית בו גדל ר' אוריאל לא היה דתי אם כי בעל זיקה למסורת. כבר בקטנותו התגלה כחכם, פיקח ובעל כשרונות מיוחדים.

משפחתו עלתה לארץ הקודש בשנת תרצ"ד, עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, ולאחר כמה גלגולים קבעה את מקום מגוריה בתל אביב.

באותם ימים למד בגימנסיה בהרצליה, שם, במסגרת הלימודים למד את שירו של ביאליק "המתמיד", המתאר את חייו של בחור ישיבה השוקד על תלמודו בהתמדה יומם ולילה. כטיפוס סקרן ויסודי, החליט להתחקות אחר עולמו של בחור ישיבה. הוא הלך לאחת מהישיבות בתל אביב, הציץ ונפגע. מאז החל לבקר בישיבות ובבתי כנסת והתעניין בלימוד התורה ובאורח חיים של שמירת המצוות. עם הזמן החל להתנהג כדתי לכל דבר. הוא גידל פיאות, חבש כיפה ולמד תורה.

לאחר סיום לימודי התיכון בתל אביב, עבר ללמוד מזרחנות באוניברסיטה בירושלים, כאשר במקביל, למד שפות באופן פרטי.

באותה תקופה התגורר באכסניה שליד שכונת "מאה שערים", והחל להתעניין בחוגים החרדיים בירושלים ולהיחשף לחוגי

במסיבת פרידה של חברי
"אגודת ישראל" באירופה

הקנאים בעיר. עם הזמן התקרב אישית למנהיג אגודת ישראל בירושלים הרב משה בלוי. אט אט סיגל לעצמו את אורח החיים של חוגים אלו, את לבושם ואת תפיסת עולמם.

בשנת תש"ב, בהגיעו לפרק "האיש מקדש", נשא את מרת רייזל, בת למשפחת שישא - משפחה חרדית מירושלים.

לאחר חתונתו לבש קפוטה וחבש שטריימל כמנהג בני ירושלים ונהג בכל דבריו כירושלמי. ר' אוריאל ורעייתו התגוררו בשכונת שערי חסד הירושלמית.

ראשית עבודתו הציבורית

בשנת תש"ט, בעקבות הצטרפותה של אגודת ישראל לממשלה, התגלעו חילוקי דעות בתנועה. פלג פועלי אגודת ישראל החל להוציא את עיתונו בשם "הקול", בו ביקרו חריפות את התנהלותה של אגודת ישראל והממשלה. ר' אוריאל מונה לעורך העיתון.

מני אז החל לכתוב בקביעות מאמרים לוחמניים בו ביטא את ההתנגדות האידיאולוגית לממשלת ישראל והשותפים לה - מפלגת אגודת ישראל והשר מטעמה הרב יצחק מאיר לוי.

ר' אוריאל לא פעל בחלל ריק. הוא היה תלמיד נאמן לרבים מגדולי ישראל ובהם

הרב יוסף צבי דושינסקי, הרב זעליג ראובן בענגיס, הגאון מברסק והגאון מפרשבורג. את דבריהם שתה בצמא והיה מבקרם לעיתים תכופות, והם מצידם גילו לו חיבה מיוחדת ודבריהם הם שקבעו את דרכו הציבורית.

מקליד במכונת הכתיבה במשרד מערכת "הקול"

ההתקרבות לליובאוויטש

כבר בתקופת התקרבותו לחוגים החרדיים, החל להשתתף מידי פעם בשיעורי תניא ובהתוועדויות חסידיות שהתקיימו בבית כנסת חב"ד בשכונת מאה שערים בירושלים.

בביקרו בארץ־הקודש

בתום מלחמת העולם השנייה, נותרו אודי עשן במחנות הפליטים שברחבי אירופה. ארגונים שונים נחלצו לעזרתם ושלחו שליחים לסייע, אך המצב הכלכלי בארץ הקודש לא אפשר לשלוח שליחים רבים. אולם ר' אוריאל צימר,

שהיה בעל לב ישראל רגיש וחם, נסע על חשבוננו הפרטי לאירופה כשליחה של אגודת ישראל. בהשגחה פרטית הגיע למחנה הפליטים בפוקינג שבגרמניה, שם פגש בקבוצה גדולה של חסידי חב"ד שיצאו את רוסיה. מכיוון שכבר הכיר במקצת את חב"ד, שמח לפגוש בהם, השתתף בהתוועדויות שלהם ולמד חסידות מפיהם. כשחזר לארץ הקודש, פרסם את רשמיו משהותו עם חסידי חב"ד בעיתונים החרדיים שיצאו לאור באותה תקופה בירושלים.

כנראה שהמפגש עם חסידי חב"ד שיצאו מרוסיה, נתן לו דחיפה להתקרב ולהכיר מקרוב יותר את חסידות חב"ד. בשובו מאירופה הוא החל להתקרב לחב"ד ביתר שאת. הוא הגיע בתדירות גבוהה יותר לשיעורי תניא ולהתוועדויות החסידיות והחל נשאב לעולמה הפנימי של חסידות חב"ד, לרעיונותיה ולתורותיה.

המעבר לארצות־הברית

כמה שנים מאז נישואיו חלפו וטרם זכה לפרי בטן. הוא נזקק לטיפול רפואי בארצות־הברית, ונסע לשם עם רעייתו. בהגיעו לניו יורק נכנס ליחידות ארוכה אצל הרבי. הוא שטח בפני הרבי שאלות רבות שניקרו בו בנוגע לחב"ד, והרבי השיב לו בפרוטרוט. היחידות נמשכה למעלה מארבע שעות(!).

בעקבות היחידות הזאת, נכבש לבו בהתלהבות, וכך החלה פרשת התקרבותו האישית אל הרבי. מני אז זכה להיכנס ליחידויות ארוכות ולעשרות מכתבים

מאלפים. גם בהתוועדויות בהן השתתף זכה לקבל קירובים רבים. באותה תקופה התגורר בשכונת בויליאמסבורג, וכאשר ההתוועדויות של שבתות וחגים נמשכו אל תוך הלילה, הוא היה מזדרז להגיע כדי להספיק להשתתף בחלק האחרון של ההתוועדות.

במשך עשר שנות מגוריו בארצות הברית, תשי"ב-תשכ"ב, היה לחסיד ומקושר בלב ונפש לרבי.

עבודתו בקודש

כבר ביחידותו הראשונה הורה לו הרבי לנצל את כשרונותיו בכתיבה. ר' אוריאל נענה על אתר: "הנני! אעשה ככל אשר יצווני!".

הודות לשליטתו הרחבה בשפות רבות (כחמש עשרה במספר!), נקרא ר' אוריאל

לעבוד במזכירות הרבי. עבודתו היתה בתרגום המכתבים שהיו מגיעים אל הרבי בשפות שונות. הרבי היה עונה עליהם בלשון הקודש ולאחר מכן היה הרב צימר חוזר ומתרגמם לשפה בה כתב השואל. פעם תרגם מענה שכתב הרבי למכתב שהגיע בפורטוגזית, וכשהגיש את המכתב לרבי כדי שיחתום עליו, עבר הרבי על התרגום ותיקן במכתב מספר תיקונים. עבור הרב צימר זו היתה הפתעה גדולה, שכן הוא הניח שהרבי אינו קורא פורטוגזית...

במשך הזמן גם הוטלה עליו מלאכת תרגום המכתבים הכלליים שכתב הרבי לבני ובנות ישראל - עבודה שדרשה תבונה רבה וזהירות יתרה.

בשנת תשט"ז תרגם ר' אוריאל את ספר התניא לאידיש בהוראת הרבי (שאף הואיל להגיהו - ראה לקמן ב"הוספה" צילומים מהגהות אלו). בנוסף, סייע רבות בעריכת ה"לקוטי שיחות".

את ידיעת השפות שלו ניצל ר' אוריאל לקדושה בתחומים נוספים. הוא תירגם לכמה שפות חוברות בנושאים מגוונים שיצאו לאור על ידי "המרכז לענייני

חינוך", חיבר חוברת הסברה על יהדות וחסידות בשפה הערבית וחוברת באנגלית על מצות מזוזה.

הוא גם השתתף בקביעות בכתיבה בביטאון ליובאוויטש באידיש ובאנגלית. בחודשי חייו האחרונים עסק, לפי הוראת הרבי, בחיבור ספר הסברה על צניעות.

לצד עבודתו המסועפת בכרם חב"ד, המשיך ר' אוריאל בכתיבה עיתונאית בממות רבות. מאמריו פורסמו בתדירות בעיתונים: "הקול", "דער איד", "ג'ואיש פרעס", "די אידישע היים". במקביל, עבד באו"ם, שם עסק בתרגומים. השפות הרבות שידע ואישיותו הקורנת, פתחו בפניו את דלתותיהם של אישים רבים שעבדו או ביקרו באו"ם, וביניהם ידידו הטוב שר החוץ הרוסי...

שליחויות מסתוריות

לא אחת נשלח על-ידי הרבי למשימות מיוחדות בשטחים שונים, חלקן גלויות וחלקן נסתרות עד היום. חלק מהשליחויות היו קשורות לעבודתו באו"ם, ומהן קשורות לקשרים אישיים שרקם עם גדולי תורה וגדולי עולם.

עם ידידים בבנין האו"ם

בשנת תשט"ז ביקר ר' אוריאל בארץ־הקודש. במהל הביקור ביצע שורה של שליחויות מהרבי. ביניהן - פגישות עם ראשי החוגים החרדיים הקנאיים במטרה להביא להפצת לימוד החסידות.

במסגרת השליחויות שהטיל עליו הרבי, הוא השתתף במשלחת אל הבית הלבן בנוגע לענייני חינוך יהודי בארצות־הברית. בהזדמנות אחרת נסע לעיירה רחוקה בארצות־הברית כדי לעורר קהילה נידחת.

בשלהי שנת תשכ"א, כשמצב

לצד האדמו"ר מסטמאר

בריאותו נחלש ובעודו רתוק לכסא גלגלים, נסע לארץ הקודש לביקור משפחתי. בדרכו חזרה לארצות-הברית, ביקר בשליחות הרבי באוסטריה ובהולנד. בעזרת נציגי חב"ד בהולנד הפך ביקורו למסע התעוררות רחב. הרב אוריאל התועד שם במשך שעות ארוכות וזאת על אף שכבר סבל מיסורים קשים.

פטירתו

לאחר שעצר לחניית ביניים בלונדון בדרכו חזרה לארצות-הברית, חלה הידרדרות משמעותית במצבו הבריאותי והוא נאלץ להתאשפז בבית הרפואה. לאחר כחודשיים של סבל וייסורים, נפטר ר' אוריאל ביום שישי ט' בכסלו תשכ"ב והוא בן 42 שנים בלבד.

ר' אוריאל צימר נפטר חשוך ילדים, והרבי היה זה שדאג שיאמרו עליו קדיש. למרות שלא השאיר אחריו צאצאים, זכרון רב נשאר ממנו. ידידיו הירושלמיים שהוקירו אותו, עד מאוד, דאגו להנציח את זכרו, וכיום בירושלים יש בית כנסת, רחוב, ושכונה על שמו: שיכון אריאל, רחוב אריאל, ובית כנסת חב"ד בשכונת פאג"י שנבנה בהשתדלותו האישית של הרבי.

בשעות חייו האחרונות, נשמעה מפיו פעמים רבות הקריאה הקדושה - שבה טמונה החסידות האמיתית: "רבי! רבי!", ואלו היו מילותיו האחרונות בעלמא דין...

המצבה על קברו של ר' אוריאל

אגרות חסיד

מכתבי הרה"ח ר' אוריאל צימר ע"ה

ב"ה
 שוכמ"ס לכבוד ידידו ר' טובי' שי'
 וב הורוה לך על מכתבך השני שנחבל בימי חגב, וחטלה לי על עינכב חטובתי.
 כיון שהכיל מכתבך כמה דברים (כגון בענין השמועסן, ענין משפט האווילין וכו')
 הראיתי לו חודקוב, ולפי השערתי הראה גם לכ"ק אדמו"ר שליסי"א ועדין לא קבלת
 בחזרה ואני חושש מאד פן יאבד סם במשור, על כן אני מוכרח להשיבך בעל פה,
 היינו מי שיהי' המכתב לפני.
 שלחתי לחקול מאמר על הפסח בבית כ"ק אדמו"ר שליסי"א, ובכתתי מהם למסור
 לך ואם יש ברצון אנשי המסאון להדפיסו בחודשנוה הנאה-כמוגן שהרשות בידם,
 כפי שכתבתי כבר בשעתו. גם המאמר הזה (פרט לקטע האחרון על החוודות ס"ס איר,
 שנכתב לאחר מכן) הוגה (במקורו באירי"ש) ע"י כ"ק א"ש.
 אולי יש איזה פרטים שאפשר להוסיף על הנכמב במאמר. (אני משחדל להשמע
 הנחוח עכורך אבל עד כה לא השנתי). הרבנשוה היינו הרבניה נחמה דינה אלמנה
 כ"ק אדמו"ר נבנ"ס, חי'מוטיא אשת כ"ק א"ש, חנה אשת 888 הרש"ג וכן אמ כ"ק
 א"ש ועכשו גם כלה הרש"ג היינו אשה בנו שלום דובער) יוטכנה כהרד מיוחד
 בכל טעודות יו"ש וכן גם בעת המדינה וכפי הנראה שבהרן נמצא גם פודת
 מצוה, טורו, חרומט וכד' (רק אפיקטן שולחים לסט ע"י שליח) בן הרש"ג, אבל
 זה לא כירתי כדיוק. רק בעת הקידוש נצטרך סמך לפתח.
 שיחות ליל ב' (בליל א' השנה לא הי' שיחות ואם ישנן - עפ"י ר' בקיצור)
 כניה המרש לאחר הסדר. בעת הסדר עצמו כמעט ואין מדברים כלל, ובפרט א"ש.
 (פרט כמוגן לאמירת התורה וכו'). כ"ק א"ש וכן רבים מהחסידים איננם אוכלים
 שום צוקר כל ימי הפסח) אף היין הוא כלי צויער).
 אפ"ייה מצוה ע"י פירק א"ש בעצמו אופה מצוה ע"פ, וג"כ לא חסיד הולך לחנוך.
 יש שנים שאופה לפנה"צ און סמך לחצות היום. השנה - אח"צ. חלוקה המצוה-בדומה
 לחלוקה לעקא ע"פ. יש שמקבלים מצה שלמה ויש שמקבלים רק פרוטה. כ"ק א"ש
 טמחל לכאור"א "א כר"ן און א מרייליכן מסח".
 הסיחה ע"ד א"י השנה (שהוא אה בראשי מדינ' בחקול) היחה חריפה מאד,
 ההודעות בטעודת משיח היחה "כגולופיון". הי' אנשים שנסבון לפחות ב'
 או ג' פעמים ד' כווסח-וכוסוכן שזה השיע... (אני נצטויתי לשמוח ב"פ' מעם
 א' בטבילי ופעם אחת עכור ה"איר"שהבני שמהך עתה בעריכתו) ולא הספיע...
 השנה מיהר כ"ק אד"ש לשפפיל עוביה ולספה ספ"ע קודם חצוה, ומטראת שהאחרו
 באיזה רגעים הי' בלתי מרצה מזה, וחטוה קצת, כי בשנים קודמות ראיתי פעם
 שהחפילו ערביה אחר החוודות טעודה משיח כמר ב' שעות אחד חצפה.
 החוודות טכט מברכיין איר היחה "בעהויבן"כיוחר (לעקרי לא השחחתי).
 וביתח' הודיעטו דבריו הקשים על הרבנים ה"אורטודוקסים המודרניים נמה שהזכיר
 כי בשנים קודמות ראו שרעשים האריכו ימים, כי הי' צור רחוק בעת קץ והי' זמן
 לגלגלם בגלגולים לחקן נשוחיחם, אבל עכשו אין פנאי... הדברים מתיחסים
 לפרשה מטובכת מקומית שאולי אסמור לך בע"פ (א"י"ה) עכ"פ אין לי סבלנוה לכת
 עלי' כאן כי אינה נוגעה במיטריין לענין.
 כן היחה בהחודות ש"ס שלחה המודעת אל הנשים, ב"כ במגנון שלא שפעתי
 עוד כמותו ברבים, הביא המעשה דאמא שלום שאמרה מעולם לא רוג קורוה ביהי כו'
 ואמר שפכל לאו כו' היינו אמ סופולין אמ אפילו בדבר הנקאה קטן אפילו טערה
 אחת הנראית לחוץ כבר משפיע כזה על הילדים.
 ועתה בענינים אחרים:
 מהו הרושם שפכלה מצבי סוקסובסקי? הודעתך טעוד אפשר לפעול אצלו מה' שרשו
 לדעה טוב.
 בענין הכניוחי הרי כאמור אני מתכוונן עדין לכ"ק על חג השבועות הבעל"ס,
 והלואי שהמצב ירדה זאת.
 בענין מה שכתבת שדובר כמנסה על מאמרי בחקול, הרי עד היום לא קבלתי
 את העתון, ועד היום כדור"א איר, הרי לא קבלתי יותר גליונות מאשר עד פורים.
 כבר בקשתי מהם כמה וכמה פעמים ואפילו שלחתי איזה פרוטות עבור המשלוח
 (אף שאין זה מן היותר) ואין קול ואין עונה. על כן כתבתי במכתבי האחרון
 לחקול (המצורף לסאמרי ע"ד החוודות מסח) כי טכאן ולהבא בל"ג לא אכתב עוד,
 אם אפילו את העתון לא שולחים לי אחר בקשותי כה רבה, וכן גם כדעתי לעשות.
 יורה אין הפעם להודיע. אסיים בכרכה טוכמ"ס

אוריאל

צילום מכתבו של ר' אוריאל מיום ב' דראש חודש אייר תשט"ז [נדפס לקמן עמ' 38]

ר' אברהם בער לעווין מעיר
איליע: אודותיו - ראה בספר
"זכרון לבני ישראל" עמ' רעה.
וראה עוד להלן באגרת מיום כ'
מנחם-אב תשט"ו.

ב"ה, ט' תמוז תשט"ו

כבוד הו"ח אי"א וכו' ר"ט בלויא שי'

תודה רבה לך על מכתבך מאור ליום ב' לחודש זה
ואמרת אמהר אחישה תשובתי.

שמחתי מאוד לקבל מכתבך המכיל מרובה הרבה
יותר משטחו וגם נהייתי לשמוע מתוכנו, כי בכגון
זה אמרו מתוך שלא לשמה בא לשמה, וכידוע
מאמר אחד מנשיאי חב"ד כי אם אפשר לפעול
אצל מישהו שילמד תניא באופן שיקרעו את
ה"שער-בלאט" - כדאי גם זה.

אעפ"כ יש במכתבך כמה פרטים שהייתי מבקש
לברר עוד.

האם קיימת תנועה של התנגדות מפורשת לחב"ד
דוקא מאיזה צד שהוא, היינו אם מצד ה"מתנגדים"
מתוך טעמים של יראת שמים, אם מטעמים של
"קנאות"?

הזכרת על קבוצה קטנה המתנגדת לא לחב"ד אך
לליובאוויטש. מעניין אותי לשמוע קצת פרטים
על קבוצה זו, מאיזה צד באה ההתנגדות, כי מסוג
זה ידועים כמה חוגים. האם זה - אע"פ שאינני
מאמין בזה - שרידים של קאפוסט וכדומה? או
אולי באה ההתנגדות מתוך עמדה של "נטורי
קרתא"? .. אגב, גם בארה"ב קיים חוג קטן כזה,
הם הנקראים "מלאכים" שאני לצערי מתפלל
בבית הכנסת שלהם, אשר רבם היה ר' אברהם
בער לעווין מעיר איליע, מחסידי אדמו"ר מהרש"ב
נ"ע שפרש מטעמים שונים. אמנם תלמידיו אינם

יודעים בדיוק מתוך מה הם מתנגדים לליובאוויטש (רובם ככולם ילידי ארה"ב) אך כך קבלו במסורת.

באשר לעניני נוסח התפילה והתפילין, הנוהג שבעולם לשאול תחלה חוות דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א בזה וע"פ רוב הוא נותן הדרכות מיוחדות וקצבת זמן.

אשר לבקשתך בענין שיחות ומאמרים, עכשיו שכתבת לי שחפץ לך באלה, אשתדל בלי נדר למלא מבוקשך. אמנם ממאמרי כ"ק אדמו"ר שליט"א ושיחותיו טרם יצאו בדפוס כי אם מעט מזעיר (מהמאמרים יצאו רק שני מאמרי "באתי לגני" ומהשיחות רק אלה אשר יש בהם הוראות מעשיות, כגון בענין חלוקת מצות שמורות וכיו"ב, והנחות ה"חוזרים" כבר מונחות אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א זה עידן ועידנים והוא טרם הגיהם מטעם הכמוס עמו) אבל ההנחות הבלתי מוגהות נפוצות בין הבחורים כאן והם מעתיקים איש מרעהו, ואני אשתדל בלי נדר להשיג עבורך ככל האפשר.

באשר הסקריפ שקבלתו זעזעה אותך כל-כך, הרי אודה ולא אבוש כי במקצת אשמתי היא, כי מהיכן היה לי לדעת נטיותיך וחפצך אם, כמבואר במכתבי הקודם, הכל היה רק שמועות פורחות, וכזכור לך הן משלוח הספרים מצדך והן הסקריפ הלך באמצעותי.

בענין החתימה על "שמועס'ן" אשתדל לסדר את הדבר מכאן. כאן הדבר עולה בזול כל-כך עד שאין כדאי על העסק, ואני מניח כי אתה מעוניין רק בהוצאה האידית.

אגב - לפי שעה זה עודנו בגדר שאינו לפרסום - מתכוננים בקרוב להוציא את ה"שמועס'ן" בעברית עבור ארץ-הקודש. אם, היכן ומתי יופיעו איני יודע

עניני נוסח התפילה והתפילין: באותה תקופה התקורבו לליובאוויטש קבוצת אברכים (חלקם בהשפעת מקבל המכתבים) ולא היה ברור להם מתי ובאיזה שלב יש לשנות את המנהג בקשר התפילין ונוסח התפילה למנהג חב"ד, ועל כן ביקש מקבל המכתבים מר' אוריאל שיכיר דעת הרבי בזה.

בקשתך בענין שיחות ומאמרים: לשלוח אליו הנחות משיחות ומאמרי הרבי, מאחר שבאותה תקופה כמעט ולא הגיעו לארץ-הקודש.

שני מאמרי "באתי לגני": עד לתאריך כתיבת המכתב נדפסו שלושה מאמרי "באתי לגני": תשי"א (נדפס בספר המאמרים - באתי לגני ח"א עמ' ו' ואילך), תשי"ב (שם עמ' מה) ותשי"ג (שם עמ' עו).

בענין חלוקת מצות שמורות: נדפסה בלקוטי-שיחות ח"א עמ' 243 ואילך. תורת מנחם - התוועדיות ח"א עמ' 177 ואילך, ובהנסמן שם בהערה 29.

טרם הגיהם מטעם הכמוס עמו: להעיר ממכתב כ"ק אדמו"ר (מג' תמוז תשי"ב - אגרות-קודש ח"ו עמ' קסד): "כבר כתבתי כ"פ שיותר ממה כו' רוצה להניק, אבל מה אעשה, ואני אין עתוהי בידי כלל לרוב הטרדות כו'". וראה גם אגרות-קודש ח"ה עמ' שיג.

סקריפ: שובר לקבלת מצרכים שהיה בשימוש בשעתו.

שמועס'ן: "שמועס'ן מיט קינדער יונגט", ירחון לנוער שהיה יוצא על-ידי ה"מרכז לעניני חינוך" באידיש ובאנגלית. כעבור שנים החל להופיע בלשון-הקודש תחת השם "שיחות לנוער". מקבל המכתבים ביקש להירשם כמנוי בכדי לקבל את החוברות, ועל כך נסוב המענה שבפנים.

מתכוננים בקרוב... "שמועסין" בעברית: אכן, כעבור שנים החל להופיע בלשון-הקודש תחת השם "שיחות לנוער".

הקול: עיתון יומי של פאגיי הירושלמית שהיה יוצא-לאור באותן שנים בירושלים. ר' אוריאל צימר היה עורכו הראשון. העיתון נקט קו אנטי-צינוני ברור בניגוד לזרמים אחרים באגודת ישראל וכפא"י. בין עורכיו ומתווי דרכו היה גם הרב אברהם אליהו מוקוטובסקי (כ"טוב).

בטאון חב"ד: כתב עת חב"די שיצא-לאור בארץ-הקודש (בין השנים תשי"ב - תשל"ג) על-ידי "אגודת חסידי חב"ד" ו"צעירי אגודת חב"ד".

הנכנס ליחידות... אינו נותן יד לשלום: ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ט עמ' 145 ואילך. שיחות קודש תשל"ז ח"ב עמ' 654 ואילך. ר"ד בעת ביקור כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א, ד' אדר-שני תשמ"א, הע' 189. בארוכה עד"ז - ראה קובץ "אהלי שם" ח"ז עמ' קפ ואילך. וראה לקמן במכתב מיום כ' מנחם-אב תשט"ו.

עוד, אבל התכנית קיימת. אם סבור אתה שיש לך כשרון לכתוב סיפורים לילדים מן הסוג המופיע ב"שמועסין" על רקע המתאים לארץ (ורצוי שהיה בסיפורים שמץ של אמת) אנא הודיעני, אולי יהיה מקום גם ל"עסק". כמובן שכל זה עדיין בגדר הצעה ותכנית בלבד.

נא למסור דרישת שלום לכל אלה שהזכרת במכתבך. יתכן שאילו היה "הקול" מדפיס את כל המאמרים שאני שולח אליו, היו מרוצים עוד יותר...

באשר לשאלותיך על הנהגת בית רבי, הנה מקצת מזה היה כתוב ב"בטאון חב"ד". אמנם לא בסגנון המוצא חן בעיני, אבל עכ"פ היה שם תיאור. אני אסתפק כאן רק בסיפור דברים ולא בתיאורים של ההרגשות וכו' אשר כאו"א צריך להרגיש בעצמו.

סדר יחידות הוא ג' פעמים בשבוע, בימי ראשון שלישי וחמישי. סדר זה הונהג ע"י אדמו"ר הקודם בוורשא. בליובאוויטש לא היה צורך בזה, העיירה היתה קטנה והחסידים שבאו לשם לא היו "בעיה", ורק בחגים כשבאו המוני חסידים היתה היחידות נמשכת כמה מעת לעת. אולם מאז בא כ"ק אדמו"ר זצ"ל לוורשא ורבו ההמונים הצובאים על פתחו, נוסד הסדר הזה. למעשה יש תמיד רשימה מלאה וע"פ רוב צריך לחכות חדשים רבים עד שמגיע התור. כמובן שבמקרים יוצאים מהכלל מכניסים מחוץ לתור.

הנכנס ליחידות (כפי המנהג, חגור אבנט) עומד, אינו נותן יד לשלום. אם ירצה יוכל לשלוח קודם לכן פתקא עם מבוקשו, אבל אין הכרח בזה, והשיחה מתנהלת באופן חפשי.

מאחר שקשה להיכנס ליחידות בגלל התור

העצום, הרי השאלות והתשובות אל כ"ק אדמו"ר שליט"א בעניני הפרט והכלל העומדים על הפרק הם ע"פ רוב בכתב. נוהגים שהכותב מכתב, וביחוד בקשת רחמים (קוויטל), יהיה טובל לפחות באותו היום. התשובות לא תמיד בכתב, לפעמים בטלפון באמצעות הרב חודקוב, הכל לפי הענין.

אם הדברים הנאמרים ביחידות הם מסוג כזה שיש בו ענין לא רק לאותו פרט, יש שרושמים מזיכרונם תוכן היחידות ומגישים לאדמו"ר שליט"א והוא מגיה ומתקן הצריך תיקון. גם שיחות יחידות כאלה נפוצות לפעמים בהעתקות רבות. מפורסמת למשל "יחידות" אחת בענין כיסוי שיער בנשים ואיסור הטלעוויזיא (שזו מכת מדינה כאן) ובה דברים חריפים מאוד בענינים אלה. גם לי יש שיחה אחת כזאת שדיבר עמי בעניני השקפה. אם אתה מעוניין אוכל אולי לשלוח לך העתק. אם יש עוד פרטים המעניינים אותך - אנא שאל.

סדר התוועדות, היינו התוועדות עם כ"ק אדמו"ר (כי הרבה פעמים עושים גם התוועדות חסידית בבית המדרש והיא כמו בכל מקום):

אדמו"ר שליט"א פארברענגט מיט דעם "עולם" רק לפעמים קבועות: בכל שבת מברכין יש התוועדות קצרה (אני הייתי באלה רק לעתים רחוקות כי מחמת חולשת בריאותי קשה עלי ההליכה ברגל משכונתי שהוא כמו מהלך שעה). בתחילת ההתוועדות - מאמר דא"ח. כל הקהל עומד. אחר כך - שיחות ומנגנים ומרקדים בין שיחה לשיחה, ואומרים "לחיים". כל אחד פונה אל אדמו"ר שליט"א ומרים כוסו ביד ימינו ואדמו"ר עונה ב"לחיים" בתנודת ראש (כמובן שאין נותנים יד). בגלל התרבות ה"עולם" בלי עין-הרע עושים ההתוועדות ע"פ רוב בחצר בית המדרש המכוסה בד (הנקרא "שאלאש"). רק בחדשי החורף עושים בבית המדרש.

נוסף לזה מתוועד אדמו"ר שליט"א עם ה"עולם" בג' רגלים: בפסח ובשבועות וביום אחרון של חג [שמחת תורה] לפנות ערב למען יוכלו הדרים מרחוק לבוא לאחר צאת הכוכבים.

בליל ב' של פסח (אחר ה"סדר") אומר בבית המדרש ביאורים על ההגדה, כי עריכת ה"סדר" בחדר אדמו"ר זצ"ל, ושם מנהגו שלא לאמור דברי תורה וכמעט שלא לדבר בכלל. בליל א' דשבועות לפנות בוקר מאמר דא"ח. בסוכות: התוועדות ביום א' אחר הצהריים (לפעמים גם ביום ב'), לפחות פעם אחת בימי חול המועד לשמחת בית השואבה (לפעמים יותר מפעם אחת), בשמחת תורה אחרי מעריב (לפני ההקפות) ובשמחת תורה לפנות ערב כנ"ל. בי"ט כסלו,

הרב חודקוב: הרה"ח ר' חיים מרדכי אייזיק חודקוב ע"ה, יו"ר מזכירות כ"ק אדמו"ר, "אגודת חסידי חב"ד" ו"מרכז לענייני חינוך".

יחידות בענין כיסוי שיער נשים ואיסור הטלעוויזיא: נדפסה בהוספות ללקוטי-שיחות ח"י"ג עמ' 188 ואילך, וחי"ח עמ' 459 ואילך. תורת מנחם - התוועדות ח"י"ב עמ' 188 ואילך.

פארברענגט מיט דעם "עולם": = מתוועד עם הציבור.

אין נתנים יד: ראה לעיל במכתב זה ובהנסמן בהערה שם.

אין "שולחן" עם סעודה: כנהוג בחצרות חסידיות אחרות ("טיש").

ר' אלימלך וובר: מראשי פאג"י (אחיו של הרה"ח ר' משה וובר ע"ה), שהיה אז בארצות-הברית ועמד להגיע לארץ.

מר אביך שי: הרה"ג הרה"ח ר' ברוך יהודה בלוי ע"ה, מראשי פאג"י הירושלמית.

ביו"ד שבט (בשנים האחרונות היה הכרח לשכור אולם כי צר המקום בבית המדרש ובחצר קר מדי), בפורים (בליל שושן פורים), בי"ב תמוז.

בשנים האחרונות נוהג לעשות התוועדות קצרה ופרטית יותר ביום כ' אב - היארצייט של אביו זצ"ל, עם סיום מסכתא. ביום ח"י אלול אני זוכר רק פעם אחת, ביתר הפעמים לא היתה התוועדות. בשנים האחרונות גם ביום ב' דראש השנה לפנות ערב.

בהתוועדות של ג' רגלים (הכוונה לאלה של מוצאי החגים), פורים, י"ט כסלו, יו"ד שבט, י"ב תמוז - מנגנים סמוך לסוף ניגון אדמו"ר הזקן (ד' בבות). בהתוועדות של ימי חול - מדבר דרך רמקול. הריקודים בהתוועדות הנ"ל - על המקום. בערב ראש השנה עומדים בתור לקבל ברכת "שנה טובה" וע"פ רוב מגישים קוויטל עם בקשות מיוחדות להזכיר על הציון. בערב יום הכיפורים - עומדים בתור לבקש לעקאך. בערב פסח - לקבל מצה שמורה. אין "שולחן" עם סעודה בכלל. בהתוועדות דרגלים לפנות ערב נוטלין ידים כדי שיהיה מותר לשתות יי"ש ולברך אחר כך, אבל אין סעודה ממש, וביתר ההתוועדות - רק מזונות עם יין או יי"ש. תיאור חי ואקטיבי תוכל לקבל מר' אלימלך וובר.

אם רצונך עוד פרטים - אנא כתוב.

והנני חוזר ודורש שלום כל ידידינו ובראשם מר אביך שי'.

ואסיים מעין הפתיחה בברכת שוכט"ס

אוריאל

ב.

ב"ה, כ' מנחם אב תשט"ו
כבוד הו"ח וכו' ר' טוביה שי'

ראשית דבר אבקש סליחתך על האיחור בתשובה על מכתביך. כפי שאולי ראית מתוך "הקול". הייתי איזה זמן מחוץ למדינה, היינו במדינת קובא, בקשר לסידור ניירותי (הכל סודר בעזרת ה') ולבד מעצם זמן הנסיעה והשהיה שם (כהוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א), הרי גם הקשור בנסיעה ואחריה גזלו ממני זמן רב. והנה התשובה על מכתבך הראשון מצריכה קבלת כמה ידיעות ועוד לא היתה שעת פנויה לכך, ונוסף לזה היה בדעתי להשיג בשבילך כמה הנחות של מאמרים ושיחות, אבל עוד לא הספקתי. אך מכיון שבא גם מכתבך השני, לא אעכב תשובתי עוד ואת החסר אשלים עוד בלי נדר מיד לכשיהיה אפשר.

והריני למסור לך הידיעות כפי הסדר שבקשת (כאמור, עד כמה שבידי).

תודה על האינפורמציה בנוגע להתנגדות. בנוגע ל"מלאכים פה", כיון שהזכרת - טעות היא בידך. רבם של "המלאכים" שמו היה ר' אברהם בער לעווין מעיר איליטש. הוא היה מחסידי אדמו"ר מהרש"ב נ"ע ואיזה זמן גם מלמד אדמו"ר זי"ע בקטנותו. לפעמים אף נזכר בשיחות בר"ת "א.ד.ל." (ראה קונטרס ומעין עמ' 16). נפלה מחלוקת בינו ובין בית רבי ולאחר בוא הקומוניסטים היגר לארה"ב. איזה זמן היתה לו השפעה על כמה מבחורי "תורה ודעת", ותלמידיו (רובם כיום בגילי לערך או קצת למעלה) הם הנקראים "מלאכים". לא נכון שעיקר ענינם בחיצוניות, אלא שבאותם הימים גם גידול זקן ופיאות נחשב חיצוניות בארה"ב. אינם לובשים בגדי משי דוקא ואף לא שטריימלאך, רק מעילים ארוכים, והרבה פחות "חיצוניים" מההונגרים למשל, אף שבזמן האחרון החלו נוטים אליהם.

בענין שאלתך למנהג בבואו ארצה אי"ה כרגע איני יודע. עד כמה שידוע לי אין הענין עומד עתה על הפרק, אבל זאת אדע כי מנהג "שלום נעמען" כמקובל בפולין אינו נהוג בחב"ד בכלל. ויש מעשה באדמו"ר הקודם זי"ע בבואו לוורשא שעמדו חסידי פולין ובקשו "לקחת שלום" ולא רצה, רק לאחר שאמרו לו שיהודי ורשא קראו תהלים למענו בהיותו במיצר, הסכים כהוראת שעה, בהערה שאינו רוצה להישאר כפוי טובה.

להשיג . . מאמרים ושיחות:
ראה במכתב הקודם ובההערה
שם.

ר' אברהם בער לעווין מעיר
איליטש: ראה לעיל במכתב
מיום ט' תמוז תשט"ו ובהנסמן
בהערה שם.

תורה ודעת: ישיבה ששכנה
בשכונת ויליאמסבורג
שבברוקלין. נוסדה בשנת
תרע"ז והיתה מהישיבות
הראשונות שהוקמו בארצות-
הברית.

למנהג כבואו ארצה: הכוונה
לשמועות כאילו הרבי מתכוון
לכוא לביקור בארץ-הקודש.
וראה גם לקמן במכתב מיום
כ"א אדר תשי"ח.

מנהג "שלום נעמען" . .
אינו נהוג בחב"ד: ראה לעיל
במכתב מיום ט' תמוז תשט"ו
ובהנסמן בהערה שם.

מעשה באדמו"ר הקודם זי"ע:
ראה תורת מנחם - רשימת
היומן עמ' תלז.

שיריים ממש . . אין: ראה תורת
מנחם - התוועדויות ח"ו עמ'
76. חט"ו 226. חל"ב עמ' 29.
46. ועוד בכ"מ.

מסירת פ"נ כללית פה בעיקר בערב ראש השנה,
וכן ביו"ד שבט. אברר אם יש עוד זמנים.

בנוגע לאמירת לחיים, האומר גם מרים כוסו
וגם אומר בקול כשאדמו"ר מפנה פניו. התשובה
לפעמים בתנועת ראש ולפעמים בקול (כפי
הקירוב או הריחוק במקום), והרבה פעמים קורא
בשם פלוני "ר' פלוני, זאגט לחיים".

השיעול ששמעת על התקליט לא תמידי ח"ו, אף
שבימי החורף נוטה מאוד להשתעל. התקליט
הנ"ל (כיון שלפי ידיעתי יש רק אחד, ודאי זה הוא)
הוקלט ב' שבט. ביום זה - וביחוד אותה שנה -
היה שלג וקור נורא, ובבוקר סיפרו לי עדי ראה
שעמד שעתיים בלי נוע על הציון - וכמנהגו, בלי
נעלים.

בב' ניסן אין התוועדות עם אדמו"ר שליט"א, רק
של החסידים. הטעם אינני יודע.

באחרון-של-פסח - כמו ביום ב' דשבועות, שבת
תשובה, ובזמן האחרון גם ביום ב' דראש השנה
(נדמה שכבר הזכרתי) נוטלין ידים על כזית.
הטעם הפשוט - כדי שיוכלו להמשיך באמירת
לחיים גם לאחר צאת הכוכבים ובאחרון-של-פסח
נוסף הטעם דסעודת משיח, אבל למעשה זוהי כל
"הסעודה".

"שיריים" ממש, כמנהג צדיקי פולין, היינו שיירים
מהמאכלים שמגישים לשולחן - אין. אלא
שלפעמים מוסר כ"ק אדמו"ר שליט"א למישהו
חתיכת מזונות, ולעתים רחוקות - פרי (ואם נטלו
ידים כנ"ל גם פת או מצה). ע"פ רוב זה מיועד
למסירה למישהו שלא יכול היה להיות (כגון חולה
ר"ל או הנמצא מחוץ לעיר) ולפעמים גם בלי זה.
אולם אדמו"ר שליט"א בעצמו אמר פעם שאין זה

"שיריים" ואמר פעם הטעם של זה, וכן של חלוקת יין או משקה לאורחים מחוץ וכו' - אכל בי עשרה שכינתא שריא, וכו'.

חיים ליברמן ששאלת אינו בעל "נצרותו של אש". הראשון הוא טיפוס מעניין - רווק זקן שהיה מזכירו של אדמו"ר הקודם משך עשרות שנים, בא יחד עמו לארה"ב, ומנהל הספרייה. מומחה בעל שם עולמי לספרים. מאז ההסתלקות אין לו קשר "מקצועי" אלא עם הספרייה. ליברמן הסופר - גם הוא יהודי דתי, בעל תשובה, מסופרי ה"פארווערטס" עוד מלפני תשובתו. ידיד של מוקטובסקי, קנה מגרש בארץ נפתלי, עם חב"ד אין לו כל קשר מיוחד.

באשר לבקשת ר"נ רבינוביץ הרי בדרך כלל לא אני הוא האיש המסוגל לכך, אבל אשתדל להשתדל ששיג מבוקשו באופן זה או אחר.

הביקור בבית אמו, כמו רוב הילוכו - רגלי, בלי ליווי. אדמו"ר שליט"א, כפי שאולי ידוע לך, אינו גר ב-770 (נוסף לשיבה - ה"זאל", נמצאות שם דירותיהם של רש"ג והרבנית נחמה דינה אשת אדמו"ר זי"ע), אלא בדירה לא גדולה במרחק ב' "בלאקים" גדולים ("ניו יורק עוועניו"). הילוכו משם ל-770 - כמה פעמים ביום - רגלי ובלי ליווי. רק בימי יחידות (א"ג"ה) כשחוזר מאוחר בלילה, מלווהו הרב חודקוב הגר בסמוך. ובעיני ראיתי פעם אחת כשבא כולו רטוב מגשם שוטף, אף שדבר קל להשיג מכוננית. בזמן האחרון רכש "המרכז" מכוננית לרשות כ"ק אדמו"ר שליט"א, אבל משתמש בה רק לנסיעות יותר רחוקות (כגון לציון) או במזג אויר גרוע.

בכלל כל הליכותיו בהצנע לכת מאוד בלי משמשים וגבאים, ואף מדבר עם אנשים שפוגש ברחוב לפעמים - והוא הדין בכל הענינים. רק ע"י סיבות צדדיות - למשל - נודעו כמה התנהגויות שנוהג מזה שנים בהסתר (כגון: הנחת ד' זוגות תפילין או חגירת אבנט נוסף כל היום מתחת למלבושים, וכן כל מיני תעניות) ועד היום לא רבים היודעים על כך. אפילו בשעת התפילה - כשמתפלל בציבור - אין שום היכר חיצוני, פרט לאמירת ההפטרה אשר על אף השתדלותו אינו יכול לעצור בעד ההתרגשות והדמעות.

בשבת חזון השתא היתה התוועדות קצרה, בלתי צפויה, עם מעט אנשים שנמצאו במקרה בבית המדרש. לא הוזכר בפירוש ע"ד הבחירות, אך השיחה היתה **בערך** (לא הייתי שם ואולי עוד אשיג נוסח יותר מדויק, אך לא אעכב עכשיו) כי בהיות ובארץ ישראל היא שעת הכרעה, יה"ר שייחפך לבב אחינו שבארץ ישראל לתורה ומצוות.

פארווערטס: [=קדימה] עיתון יומי יהודי סוציאליסטי שהיה יוצא לאור בניירורק בשפת האידיש.

מוקוטובסקי: הרה"ג ר' אברהם אליהו מוקוטובסקי (כ"טוב) ע"ה, מראשי פאג"י, מחבר "ספר התודעה" ועוד.

גר . . ניו יורק עוועניו: 346 ניו יורק אוועניו. בדירה זו התגורר עד קיץ תשט"ז, אז עבר לגור ב-1304 פרידנט אוועניו.

הנחת ד' זוגות תפילין: שסיפר על כך בעת ה"שבעה" אחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע - ראה תורת מנחם - התוועדיות ח"א עמ' 7-8. וראה ספר "ימי בראשית" עמ' 91 הערה 53.

חגיגת אבנט נוסף: אירע שבכוואו לציון כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע פשט אבנט זה ותגרו מעל החליפה - ראה בספר "ימי בראשית" עמ' 190. 215. וראה עוד ב"התקשרות" גליון התק"ח עמ' 11.

כל מיני תעניות: ראה המסופר בספר "ימי מלך" ח"א עמ' 306.

בשבת חזון . . התוועדות קצרה: תורת מנחם - התוועדיות ח"ד עמ' 238 ואילך.

לא הוזכר בפירוש . . ומצוות: ראה שם, ובהערות המו"ל.

מעולם לא הוזכרה שום רשימה: מעולם לא הוזכר הרבי שמה של מפלגה שעבודה יש להצביע [רק לימים בשנת תשמ"ט]. (המו"ל)

נסע בשעתו לפאריז לקבל פניה: ראה בארוכה בספר "ימי מלך" ח"ג עמ' 937 ואילך.

שלא לכתוב על אגרות כאלה: הכוונה לאגרות אוויר שהיו שטענו שאין זה מכובד להשתמש בהן לכתובת מכתבים לרבי.

הישיבה הקטנה: מחלקת התיכון שמוקמה בפינת הרחובות בדפורד ודין.

מעולם לא הוזכרה שום רשימה ומה שמסר "המודיע" על תמיכה מפורשת - שקר מוחלט, וגם הוכחש מכאן. היתה רק הוראה כללית, בלי שם.

בתשעה באב - עד כמה שידוע לי - לא היה שום דבר יוצא מגדר הרגיל.

בנוגע לאם כ"ק אדמו"ר שליט"א - אני מכירה רק באופן חטוף, מהללים אותה מאוד. היא באה מרוסיה רק לאחר המלחמה עם זרם הפליטים (נדמה אפילו תחת שם אחר) וכ"ק אדמו"ר שליט"א נסע בשעתו לפאריז לקבל פניה (נדמה לי בתש"ז).

על שימת לב שלא לכתוב על אגרות כאלה לא שמעתי. אני רואה יום יום עשרות אגרות כאלה מגיעות (ונדמה לי אף מחסידים ותיקים) אבל אשאל בלי נדר.

על החסידים בארה"ב, יש בעיקר ג' סוגים: ילידי ארה"ב או תושביה הוותיקים; חניכי אוטבוצק-פולין; עולי רוסיה. סדנא דארעא חד הוא, וכמו בכל מקום יש בכל סוג מעולים יותר או פחות, ולפעמים לא חסרים סכסוכים כמו בכל מקום.

סוג אחד לא מצאתי עד כה בין הנ"ל: עשירים. יש אמנם כמה גבירים שמשיגים מהם תמיכות לשיבה - אבל חסידים עשירים כמעט ואין. לתאר את כל הטיפוסים - מלאכה כבדה מדי היא, וגם בוודאי אינו מענייני.

בין 88 חניכי הישיבה כמעט ואין גזווי זקן, ורק מי שמכיר את ארה"ב יוכל להבין משמעותו של דבר. עם תלמידי הישיבה הקטנה (שהיא במקום אחר) אין לי הרבה קשר. רק בדרך כלל יש לציין כי הגם שיש לימודי חול, כפי הכרח החוק (ואפילו בסטמאר יש לימודי חול), המגמה היא להרחיק מזה, וכפודת כ"ק אדמו"ר שליט"א (שמחת

תורה תשט"ו) נוסדו כיתות מיוחדות בלי לימודי חול, על אף החוק.

הלימודים בבית המדרש ("זאל") כמובן על טהרת הקודש, ויש הקפדה על הבחורים מארץ ישראל או מרוסיה שלא ללמוד אף שפת המדינה בשום ענין - ובאמת גם בחורים הנמצאים כאן מזה שנים אינם יודעים אף מילה אנגלית.

העסקנות הציבורית: קשה לתאר במכתב. ראשי פרקים - נוסף לשיבה: הוצאת ספרים וחברות מסוג ה"שמועס'ן" והפצתם, "נסיעות" הבחורים בשבועות הקיץ לכל קצווי המדינה להרביץ תורה ויהדות, עידוד לכל פעולה יהודית בכל העולם (מקוואות חינוך וכו') - לא רק במסגרת חב"ד), הליכת הבחורים לבתי כנסיות לחזור מאמר דא"ח, וכן פעולות סוציאליות.

על אישיות רש"ג: איש פקח אבל טרוד. בקי ומסביר נפלא בחסידות. תפקידו - גיוס הכספים להחזקת השיבה - מלאכה קשה ובזויה ביותר. בהתוועדויות יושב (כמקודם) לימין השולחן של אדמו"ר שליט"א, מתפלל במנין של אדמו"ר שליט"א וכו'. "חזקה" אחת נשארה בידו: אמירת מאמר (לפני קהל קטן מאוד) בסעודה שלישית דש"ק, וכן ההתוועדות דלפני הקפות **הראשונות** (בליל שמיני עצרת, שבח"ל לא הן העיקר וכמנהג אשכנז בכלל אין עושין אז) - "שלו".

רואה אני כי קצרה היריעה ובערך עניתי כבר על שאלותיך שבידי לענות עכשיו.

תודה על הידיעות בדבר הבחירות. נא למסור ברכתי לאביך שי' להיבחרו - ויה"ר שנזכה לבשורות טובות.

הדור"ש בכמ"ד

אוריאל

פקודת כ"ק . . שמחת תורה תשט"ו: ראה תורת מנחם - התוועדויות חי"ג עמ' 73 ואילך.

נוסדו . . בלי לימודי חול: "מוסד חינוך אהלי תורה" השוכן בקראון-הייסט.

"נסיעות" הבחורים בשבועות הקיץ: שליחות במסגרת "מרכז לענייני חינוך" (מרכז שליחות).

ברכתי . . להיבחרו: לחבר מועצת עיריית ירושלים מטעם פאג"י.

את ה"שמועסין" . . . תקבל כרגיל: ראה לעיל במכתב מיום ט' תמוז תשט"ו, ובההערה שם. ר' צבי גרינוואלד: הרה"ח ר' צבי שי' גרינוולד, מאישי החינוך הנודעים בירושלים ולימים בבית הספר למלאכה בכפר חב"ד.

בשבת שובה . . . היה מאמר: ד"ה שובה ישראל. נדפס בתורת מנחם - התוועדויות חט"ו עמ' 24.

ג

ב"ה, ב' מרחשון תשט"ז
הו"ח וכו' ר' טוביה שי'

רב תודות על מכתבך והעתקת המכתב.

את ה"שמועסין", כפי שהערת ברגע האחרון, קיבלת כבר ובוודאי תקבל כרגיל, וכן אשתדל לסדר עבור ר' צבי גרינוואלד.

באשר לתיאור הימים הנוראים, הנה החלטתי לפרסם הפעם את התיאור שאני כותב בדרך כלל עבור העיתונות (כגון מה שראית מכ' מנחם-אב) גם ב"הקול" . . . לפי עניות דעתי, הרי אף מבחינה עיתונאית מקצועית יש בכך ענין לא פחות מאשר בכל מיני שטויות, ואפילו דברים אשר לא טובים ממש, שנכתבים שם בזמן האחרון. משם תראה סקירה כללית על התוכן החיצוני וראשי פרקים קטנים מהשיחות וכו'.

אשתדל בלי נדר להשיג הנחות משיחות הימים הנוראים, שהיו הפעם בלי עין-הרע בשפע רב מאוד, ולהמציא לך ההנחות תחת אשר אנסה לחדש מהזיכרון.

במכתב אשתדל רק להוסיף על מה שיהיה ב"הקול" (כפי שאני מקווה).

התוועדויות של כ"ק אדמו"ר שליט"א בימים הנוראים היו: שבת שלפני ראש השנה (כרגיל), בשבת שובה (שלא כרגיל) היה מאמר (בלי התוועדות ושיחות), יום ב' דראש השנה לפנות ערב ונמשך לערב (כרגיל בשנים האחרונות), יום ב' דסוכות לפנות ערב ונמשך ללילה (שלא כרגיל,

ראה המאמר), יום ג' ב' דחול המועד סוכות (בחול"ל) - שמחת בית השואבה לתלמידי הישיבות, ליל שמחת תורה (היינו מוצאי שבת) - ראה במאמר, שמחת תורה - ונמשך עד לפנות בוקר, שבת בראשית.

כפי הנזכר במאמר, היו התפילות בראש השנה ויום הכיפורים ב"שאלאש" - היינו החצר המקורה בבד אוהלים, ובסוכות נמצאת שם הסוכה.

אדמו"ר - כפי שבועדאי ידוע לך - אינו עובר לפני התיבה וכדומה, רק אומר הפסוקים לפני התקיעות, בבכיות עצומות, וגם תוקע חלק מהתקיעות. וכן עולה למפטיר וביום הכיפורים למפטיר יונה (מפטיר בשחרית יום הכיפורים בדרך כלל מקבל הרב חודקוב). ההליכה לתשליך - מרחק כחצי שעה - בצוותא וכ"ק שליט"א בראש. בערב ראש השנה - אדמו"ר שליט"א מתפלל עם הציבור (שלא כמנהגו בימות החול בדרך כלל). אחר התפילה - מתיר נדרים שלו במנין. אחר כך - מסירת קוויטלאך כל אחד בידו, הליכה לציון וכו'. הסליחות - כמבואר במנהגים - סליחות הא' בחצות הלילה, אחר כך בבוקר לפני התפילה, בשעה מוקדמת. בעשרת ימי תשובה אין אומרים סליחות. אדמו"ר שליט"א נוכח גם כן בכל הסליחות.

בערב יום הכיפורים - נכנסים בתור לבקש לעקאך. יש המבקשים גם לאלה הנמצאים בארצות אחרות ושולחים בדואר, אבל השנה חל ערב יום הכיפורים ביום ראשון שהדואר סגור. אדמו"ר שליט"א לובש הקיטל (אגב - כפי שסיפרו לי, הקיטל שלו ושל רש"ג הם כותנות של אדמו"ר מהר"ש שקיבלו במתנה מאדמו"ר זי"ע) רק ביום הכיפורים וכן הקהל. שחיטת הכפרות לפנות בוקר.

על המאמרים והשיחות כבר כתבתי. מאמרים היו בכל ההתוועדויות פרט לשמחת בית השואבה, ליל א' דשמחת תורה.

יתכן שזה רק רושם שלי, אבל נדמה לי שכ"ק אדמו"ר שליט"א היה רציני מאוד כל ימי החגים וכן בשבת בראשית.

דבר מעניין: המנהג באתה הראת הוא כזה: בליל שמיני עצרת, היינו בהקפות הראשונות, אין מוכרים פסוקי אתה הראת. רק מכבדים, ואלה שמכבדים אותם אומרים הפסוקים - בין אם אחד, בין אם כמה ביחד. בליל ב', היינו ליל שמחת תורה (ביום שמיני עצרת אין נוהגין בליובאוויטש לעשות הקפות, וכן ברוב קהילות ישראל, אפילו חסידים ואין צריך לומר אשכנזים שבכלל אין עושים הקפות גם ביום שמיני עצרת, והן: וויזניץ, מונקאטש, צאנז. כל זה דרך אגב)

הקיטל . . של אדמו"ר מהר"ש:
 ראה גם בספר "ימי בראשית"
 עמ' 255 הערה 15.
 הוסיף לזה: ראה תורת מנחם -
 התוועדות חט"ו עמ' 169.
 אפילו אויב מען נעמט . .
 ואשפך נפשי וכו': = גם אם
 "לוקחים", הרי זה רק בשביל
 הציבור, אבל לאמתו של דבר
 צריך להיות "ואשפך נפשי"...

מוכרים הפסוקים (אף שבכל השנה אין מוכרים עליות וכדומה בכלל) וההכנסה לטובת הישיבה וכל הקונים מכבדים לכ"ק באמירתם. ביום שמחת תורה גם כן מוכרים ומכבדים לכ"ק כנ"ל, וההכנסה לטובת מוסדות כ"ק אדמו"ר שליט"א. כל פעם אומרים ג' פעמים אתה הראת. והנה בליל שמיני עצרת, שמכבדים בפסוקים, ציוו - בפקודת כ"ק אדמו"ר שליט"א - לכל ה"ארץ-ישראל'דיקע" לאמור הפסוק "ואמרו הושיענו וגו' וקבצנו והצילנו וגו'". בליל ב' - שמוכרים הפסוקים - קנה כ"ק אדמו"ר שליט"א את **אותו** הפסוק עבור כפר חב"ד בפרט וארץ ישראל בכלל.

הסדר בהקפות, כי אדמו"ר שליט"א וכן רש"ג ועוד כמה אנשים "נכבדים" (בשנה הראשונה שהיית בליובאוויטש הייתי גם אני ממקבלי ההקפה האחרונה), מקבלים הקפה ראשונה ואחרונה. בהקפות אלה רוקד כ"ק אדמו"ר עם רש"ג באמצע בריקוד הרגיל ברוסיה, היינו שאחד שם זרועו על זרוע חברו ומצטרף שלישי וכו' - וגם ר' שמואל לויטין לפעמים מצטרף. ביתר ההקפות - אדמו"ר שליט"א רוקד על מקומו, תמיד בהתלהבות גדולה. ההקפות עצמן אינן נמשכות זמן רב, רק ההכנות, היינו ההתוועדות שלפני הקפות (בליל שמיני עצרת שייך הפארברענגען לרש"ג, עוד בחיי כ"ק אדמו"ר זי"ע), והאתה הראת.

ביותר היה כ"ק אדמו"ר שליט"א נרגש בעת ההתוועדות דשמחת תורה אחר הצהריים שנמשכה קרוב ל-11 שעות (מ-6 עד 5). הוא לקח הרבה מאוד יין. והזכרתי במאמר מה שאמר כי אשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי - והוסיף לזה: אפילו אויב מען נעמט יא, איז עס נאר פאר דעם עולם, אין דער אמת'ן אבער איז ואשפך נפשי

וכו'. כן כלל עצמו בברכה לעליה ברוחניות וזה לשונו: "וגם אני מנחם מענדל בן חנה ש"ס בכלל". גם הפעם הזכיר בשיחות על ארץ ישראל שיש בה שני הפכים, שאם זוכים זוהי הקדושה העליונה ואם לאו הרי זה כמי שמשתובב בהיכל המלך, שאילו היה עושה אותו דבר במקום אחר אולי לא היה מגיע לו עונש, אבל בהיכל המלך, כיון שבא לשם ועשה מעשים אלה - עונשו גדול.

במקרה היתה לי שעת הכושר בשמיני עצרת לפני מנחה להציץ לסוכה אשר בה סועד כ"ק את סעודות החג (כידוע נזהרים בחב"ד ובעוד מקומות לאכול גם בשמיני עצרת כל הסעודות בסוכה).

בכלל - כיון שכל הפרטים הקטנים מעניינים אותך, הסדר הוא כזה: בחצר 770 יש סוכה גדולה, שהיא משמשת "שאלאש" משך כל השנה, ותופסת כמעט את כל החצר. זוהי סוכה כללית, בה נערכות ההתוועדויות ובה משתמשים הבחורים עד כמה שאוכלים (בזמן האחרון גם ארוחת בוקר אין הבחורים אוכלים שם, אלא בבניין אחר). אחר כך, באותה החצר, יש סוכה קטנה, מסוג הסוכות המוכנות מראש, סגורה מכל הצדדים ובה דלת שאפשר לנעלה, וכן חלון עם וילונות - אשר בה סועד כ"ק אדמו"ר שליט"א בימי חול המועד וכן יושב שם. בקומה השניה - אשר שם היה גר כ"ק אדמו"ר נ"ע - על הגוזזטרא יש עוד סוכה לא גדולה, אשר בה אוכל כ"ק אדמו"ר שליט"א ומוזמניו את סעודות יום טוב. בקומה השלישית על הגוזזטרא יש עוד סוכה - של רש"ג. הסעודה שנזדמן לי להציץ בה היתה איפוא בסוכה שעל הקומה השניה - היינו סוכת אדמו"ר נ"ע, שם ישב כ"ק אדמו"ר שליט"א עם כמנין וחצי יהודים - כולם זקנים ונשואי פנים, מהם אורחים, ושנים שלשה בחורים שהם היו גם מגישי האוכל ומשמשי השולחן וכו'. בעת כל הסעודה לא הוציא שום איש הגה מפיו ושמעתי שכן המנהג בכל סעודות החג כי כ"ק אדמו"ר שליט"א אינו רוצה לאמור דברי תורה בחדר חמיו.

רבנית - לא הצעירה ולא הזקנה - לא ראיתי במשך כל ימי החג, לא השנה ולא בשנים אחרות. רק אם כ"ק אדמו"ר שליט"א באה בדרך כלל להקפות. אגב, קיים גם ארגון של נשי ובנות חב"ד, אבל עד כמה שידיעותי מגיעות אין אף אחת מן הרבצינ'ס משתתפת בזה - מטעם בלתי ידוע לי.

שכחתי להזכיר ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לבחורים לפני כל נדרי (הזכרתי במאמר). נוסח הברכה דהשתא בוודאי קיבלת.

בשבת בראשית בעת ההתוועדות הביא כ"ק אדמו"ר שליט"א ממאמרי הזהר

וגם אני . . . בכלל: ראה שם עמ' 162 הערה 194.

גם הפעם הזכיר בשיחות: שם עמ' 111.

בשבת בראשית . . . כך קוראים לזה: ראה תורת מנחם - התוועדות שם עמ' 199.

ב"ה . . . ניט ערגער: = תודה לא-ל על כך ולא יותר גרוע מזה.

והזכיר . . . אזכיר את שמי: ראה תורת מנחם - התוועדות ח"ד עמ' 262.

ה"קובץ": הכוונה ל"קובץ ליובאוויטש" שהיה יוצא-לאור באותן שנים בעריכת הרה"ח ר' שמואל זלמנוב ע"ה, ור' אוריאל שימש בו כחבר מערכת.

מעשה נורא . . . ר' חייקל מילעצקי שי': הגאון ר' חיים חייקל מילצקי ע"ה, מראשי ישיבת "חיי עולם" בירושלים. ראה ספר "שמועות וסיפורים" (להרה"ח ר' רפאל נחמן כהן ע"ה) ח"א עמ' קנב.

- שאסור לומר בפני האונגארים (הערה זו שלי, כמובן) - ע"ד נח שהנביא קורא המבול על שמו "מי נח", כי כשמסתגרים בתיבה - אפילו ע"פ ציווי השי"ת, ואין עושים כדי להחזיר הדור למוטב בטרם יבוא המבול - כך קוראים לזה.

היריעה נגמרה ואקצר: אמנם מאז מחלתי אינני מרבה כל כך במשקה, אבל ב"ה דערפאר און נאר ניט ערגער ח"ו. בבריות גופא יוכל להיות עוד יותר טוב, אבל ב"ה בעד ההווה.

מעניין היה לשמוע מאיזה סוג היה גדולי ישראל שפורטו במכתב אלך.

תודה על כל דרישות השלום, ונא להשיבם.

. . . ובשורות שעוד נשאר: במכתבך לפני האחרון זכרת ענין הקירוב והריחוק. בתכלית הקיצור אומר כי גם בשיחת כ' מנחם-אב הזכיר ענין ארץ ישראל אשר רק מי שידע שיוכל לקיים מצוות ישוב ארץ ישראל בהידור יסע, והזכיר דברי אחי המהר"ל אשר בכל מקום יוכל להיות "אזכיר את שמי", ועל דרך השיחות הידועות.

בקרב יוצא סוף-סוף ה"קובץ" ושמעתי ששם יש כמה משיחות אלה.

נא לדרוש שלום אביך וכל בני משפחתך.

והנני דור"ש בכמ"ד

אוריאל

שכחתי: שמעתי פה מספרים מעשה נורא עם מופת בקשר לר' חייקל מילעצקי שי' (מתלמוד תורה "חיי עולם") שאני מכירו היטב. השמעת מה בנידון זה? נא ונא להודיעני.

עוד מעניין לשמוע אם גם שמי נזכר במכתב העידוד לתלמוד תורה של השיכון.

ד

ב"ה, מוצאי ש"ק וארא תשט"ז
כבוד הרה"ח וכו' ר' טוביה שי'

אחדשה"ט וכו' הנני להודות לך ראשית דבר על מכתבך מכ"ב טבת שהגיעני
בערש"ק זה, ואמהר הפעם תשובתי.

בענין מה שכתבת זה לא כבר על התניא, כפי שכתבתי לך מסרתי מיד לתעודותו
אבל עדיין לא קיבלתי תשובה. אשאל בלי נדר בימים אלה עוד הפעם ומיד
לכשאשמע אודיע אי"ה, אבל איני רוצה לעכב המכתב בשביל זה.

באשר להשלמת השיחה, אין בידי לצערי, אבל מעבדים עתה תכנית בחוגי
הבחורים לעשות מין קואופרטיב של העתקת שיחות מהשנים שעברו, והבטיחו
לקבל גם אותי להקואופרטיב ואז יהיה לי אי"ה גם חומר עבורך.

בענין מאמרי ב"הקול" מהתוועדות י"ט כסלו - והדומים לו - כבר כתבתי לך
שמאמרים אלה עוברים את בקורת כ"ק אדמו"ר שליט"א ולפעמים אף מוסיף
הגהות בכתב ידו. מאמרים אלה נכתבים באידיש בשביל עיתוני חו"ל ונשלחים
שמה ע"י ה"מרכז". את המאמר ל"הקול", כיון שהוא מופיע לא כמאמר של
ה"מרכז" אלא בשמי הפרטי, אני מתרגם בעצמי ולפעמים מוסיף ענינים שלא
באו במאמר שבאידיש מטעמים שונים (ההוספות כמובן בידיעת המזכירות),
כגון השיחה ששלחתי לך הנחה ממנה (ולצערי העתיקה ב"הקול" בהמון
שגיאות).

רב תודות על ברכותיך לבריאותי. אינני יודע כיצד משיבים על ברכות כאלה,
ויה"ר שהמתפלל בעד חברו הוא נענה תחילה כו'.

באשר לבקשתך בדבר פרטים, אוכל לכתוב לך רק מה שאני יודע, והמה ע"פ רוב
פרטים חיצוניים. אל לך לשכוח שאני מתגורר בשכונה המרוחקת ממרכז חב"ד
מהלך רגלי למעלה משעה, ומחמת מצב בריאותי איני יכול ללכת שמה שבתות
וימים טובים, ולא תמיד אני יכול להישאר שם כל השבת או החג. ואכתוב מה
שאני יודע:

תפילתו: בימות החול ביחידות בביתו (ולפעמים אולי בחדרו) - כידוע אין דירתו
ב-770 אלא במרחק שם.

בענין . . . התניא: מקבל המכתבים מצא בבית כנסת בירושלים מהדורה ישנה של ספר תניא שלא הופיעה ברשימת דפוסי התניא, וכתב על כך לרבי. במענה ביקש הרבי שישלח את התניא ויקבל במקומו תניא אחר.

קואופרטיב = אגודה שיתופית.
 "א געדאווענטער": = לאחר שכבר התפלל.

רק במקרה נודע שלובש אבנט .
 . שמניח ד' זוגות תפילין: ראה גם לעיל כ' מנחם אב תשט"ו ובהנסמן בהערות שם.

אולי יעניין אותך בהזדמנות זו תבנית הבית: בקומה התחתונה - בית המדרש, המשרדים, חדר כ"ק אדמו"ר שליט"א (חדר זה היה קודם חדר ה"מרכז" והחדר בו נמצא עכשיו משרד ה"מרכז" היה שייך לישיבה) בו מקבל ליחידות ויושב שם בכל עת שבא ל-770. בקומה השניה: דירת כ"ק אדמו"ר מהרי"צ נ"ע. שם גרה הרבנית האלמנה. חדר כ"ק אדמו"ר נ"ע נשאר כמות שהיה ובימים טובים אף נשאר המנין הפרטי (כ"ק אינו מתפלל במנין זה). בקומה העליונה: דירת הרש"ג ואחד ממשרדי הישיבה (יתר משרדי הישיבה נמצאים בבנין הישיבה במקום אחר).

בימי הקריאה בא לשמוע קריאת התורה (ובימים שיש סליחות גם לסליחות) כנראה כבר "א געדאווענטער" (עכ"פ לא בטלית ותפילין). בש"ק וביום טוב - עם הקהל. מנחה ומעריב תמיד עם הקהל. זמן תפלת מנחה תמיד 3.15.

בימות החול מקום ישיבתו בכותל מזרח, בש"ק - בכותל דרום. בערב ראש השנה ויום הכיפורים תפילתו עם הקהל בטלית ותפילין. יש אומרים שבש"ק לא תמיד מתפלל עם הקהל רק עומד בשעת עמידה וכו', אבל לא ביררתי זה.

התפילה בצבור תמיד בקצב לא-אטי, אם כי לא בחפזון כמובן. לפני התיבה עובר רק ביארציט אביו (כ' מנחם-אב ובי' שבט). בתעניות בה"ב - ערבית במנין מיוחד מיד עם צאת הכוכבים, כי מנין הישיבה מאוחר יותר.

לימודו: אין יודעים פרטים, וכללו של דבר בכל התנהגותו הפרטית שהכל בהצנע לכת יוצא מהכלל, והמעט שידוע לידועים גם כן רק באקראי וע"פ סיבה מקרית (כגון רק במקרה נודע שלובש

תמיד אבנט מתחת לבגדיו, נוסף לאבנט שחוגר בשעת התפלה, וכן רק בעת השבעה אחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר נ"ע נודע שמניח ד' זוגות תפילין).

אכילתו: בש"ק (וכמובן בחול) תמיד בביתו בלי אורחים או משתתפים פרט למשפחתו (זוגתו ואולי אמו). אף הבחור המטפל לפעמים בעניני הבית (מביא תמיד בקבוק טערמאס עם מזונות ללשכתו מן הבית וכדומה) לא אכל שם מעולם. ביום טוב: בחדר כ"ק אדמו"ר נ"ע ראש השולחן פנוי. כ"ק אדמו"ר שליט"א יושב בשמאלו ורש"ג בימינו כאשר בעוד בחיים חיותו. משך כל הסעודה אין מדברים אף מילה. בני המשפחה אינם נוכחים ואת האוכל מהמטבח מביאים בחורים. בקידוש בשבת מברכין לא תמיד מקדש עם הקהל.

שינתו: איני יודע אבל עכ"פ ישן מעט מאוד, ואמסור בזה סדר יומו עד כמה שידוע לי: בא ללשכתו לערך ב-11-10, נשאר עד 1 לערך. ב-3 בא ונשאר עד סמוך ל-5. ב-7 בא שוב. לאחר ערבית הולך לביקור קצת אצל אמו וחוזר ונשאר עד שעת מאוחרת עד אחר חצות, ובימים שיש יחידות (א' ג' ה') עד אור הבוקר לפעמים. בש"ק נשאר בחדרו לאחר תפלת ערבית עד שעה מאוחרת 10 לערך, ורק אחר כך הולך לביתו לקידוש. בש"ק בא כרגיל לתפלת שחרית (10), אחר כך נכנס ללשכתו ולפעמים הולך הביתה. לפעמים יוצא מחדרו ואומר איזה דברים גם בשבת שאין התוועדות. בשבת מברכין נמשכת ההתוועדות אחר התפלה עד שעה 3 או 4, אחר כך מתפלל מנחה מיד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א עולה לתורה בכל הקריאות למפטיר (ובימות החול שלישי), פרט ליום הכיפורים בוקר שאז אינו עולה כי עולה מפטיר יונה (נדמה לי שכבר כתבתי על כך). גם בשבת במנחה לא תמיד עולה.

. . שוב נסבה פעם השיחה ל"מלאכים" שהזכרתי במכתבי פעם. ואמר: לא שהם חסרים לי בהתוועדות, אבער איך קען גלאט ניט פארשטיין ווי נעמען דאס אידען און טענה'ן אז פון צמח צדק אן איז ניטא בכל קצוי מזרח ומערב קיין איינער ווער עס זאל זיין ראוי אז זיי זאלען פון איהם מקבל מרות זיין... ביי חסידים איז דא גאר א שארפער ווארט וועגען דעם...

אגב, ביחידות האחרונה נזכר גם שמך (אני הזכרתי שאני מקבל מפעם לפעם מכתבים ממך) ושאל אותי על יחוסך החב"די, כי, כפי ידיעתו הרי סבך ז"ל מוצאו מאונגארן, והסברתי לו ההמשך. (אני כשהזכרתיך לא הזכרתי בשמך רק אמרתי אחד מנכדיו של ר' משה בלויא, והוא אמר מיד "טוביה"). אני מתאר לעצמי שפרט זה יעניין אותך.

בני המשפחה אינם נוכחים:
ואוכלים ביחד בחדר סמוך -
ראה לקמן במכתב מיום ב'
דראש-חודש אייר.

עולה . . למפטיר . . כתבתי על
כך: במכתב הקודם.

ל"מלאכים" שהזכרתי במכתבי
פעם: ראה לעיל במכתב מיום
כ' מנחם-אב תשט"ו.

אבער איך קען גלאט ניט
פארשטיין . . וועגען דעם:
= אך אינני מבין כלל מהיכן
לוקחים זאת יהודים וטוענים
שבכל העולם כולו אין מאז
הסתלקותו של הצמח-צדק מי
שאפשר לקבל את מרותו. ויש
על כך בין חסידים ביטוי חריף
במיוחד...

סבך ז"ל: הרה"ג ר' משה
בלוי ע"ה, ממנהיגי "אגודת
ישראל".

לבו כואב מאד . . חתן וכלה:
ראה גם אגרות-קודש חכ"ז עמ'
תקלא.

ר' גדליה סגל: עורך השבועון
"דאס אידישע ליכט" וממקורבי
הרב משה בלוי ע"ה.

אויב . . ביז איהם: = אם היא
יכלה להגיע עד אליו.

אחיך ר' יעקב שי': הגאון ר'
יעקב ישעיה בלוי זצ"ל, לימים
חבר בד"ץ העדה החרדית,
ומחבר ספרים חשובים בהלכה.
הגר"י הקים והחזיק תלמוד-
תורה לילדי שכונת פאג"י,
וכפי הנראה ביקש מר' אוריאל
לפעול למען החזקת התלמוד-
תורה.

אולי יעניין אותך גם זה (אף שגם זה אינו לפרסום
רחב), כיון שאתה כבר נשוי אפשר לדבר גם על זה
- שאמר שלבו כואב מאוד על הקולות שנוהגים
בזמן האחרון החתן וכלה בתקופה שבין התנאים
והחתונה שעוברים כמה פעמים על איסור יחוד כו'
וביחוד בארה"ב (אבל אני מתאר לי שגם לאה"ק
כבר פשט "המנהג") ואמר שמחפש עצות איך
לתקן זה, אבל קשה לצאת בזה בסערה גלויה - גם
כן מחמת שאלת התועלת שבוזה. מדוע מסר לי
זה - אינני יודע, אבל עכ"פ אולי כדאי שתדע דעתו
בענין זה אם אפשר או צריך לפעול בפרט זה או
אחר בנידון זה.

המכתב מתקרב לקצו וכן גם דברי. לבסוף עוד
שאלה: במקרה קיבלתי היום מכתב מידיד נעורי
ר' גדליה סגל (אולי אתה מכירו, הוא עובד עתה
בבית חולים וואלאך) ובתוך הדברים הוא מזכיר
כי אשתו משתתפת באסיפות נשי חב"ד. מכאן
אני לומד שנשי חב"ד הגיעה לחוגים רחבים מאוד,
אויב עס האט געקענט דערגרייכן ביז איהם. אף
שאינו מתנגד מעולם, אבל רחוק מעניני חב"ד, על
כן מעניין לשמוע על ענף זה.

זה שבועיים שלא קיבלתי את "הקול". העודנו
מופיע? מתהלכות שמועות שר' אלימלך וועבער
עומד לבוא שוב לארה"ב. השמעת על כך?

אסיים הפעם מכתב ארוך זה ואקווה לשמע ממך
בשורות טובות בקרוב.

הדו"ש בכמ"ד

אוריאל

כתבתי לפני איזה ימים לאחיך ר' יעקב שי' בענין
הבאת משולח עבור התלמוד תורה ויעניין אותי
לקבל תשובתו.

ה

ב"ה, יום א' כ"א אדר תשט"ז
כבוד הו"ח וכו' ר' טוביה שי'

אתמול קיבלתי מכתבך מיום הפורים דפרוים
ואמהרה להשיב עליו פן יקרני כמקרה מכתבך
הראשון, שאמנם קיבלתי בשעתו ואחר כך דחיתי
התשובה עליו כי קיוויתי שאוכל לשלוח לך מהנחות
יו"ד שבט - ולא עלתה בידי אלא מה שכבר ראית.
ואחר כך כמו נעלם מזכרוני שלא ענית לך.

ובכן, בדבר קובץ ליובאוויטש אין כל "כוונה" או
"פניה" רק פשוט הזנחה, ואל תחשוב שבמזכירות
פה אין דברים כאלה. עם ידידנו ר' צבי שי'
מוקוטובסקי אשלח לך בלי נדר מה שיצא עד כה
מן הקובץ (צבי עומד לבוא על חג הפסח הבעל"ט).

כשאני קורא במכתבך, אני רואה שאמנם כתבתי
לך וכנראה מאיזה סיבה לא הגיע אליך, כי כמה
מהשאלות אני זוכר בבירור שענית לך. למשל
על הזכרת שמך ביחידות שלי אני זוכר בבירור
שכתבתי לך. ממכתביך הזכרתי בדבר פעילות
חב"ד בחוגי הישוב הישן.

באשר לתכניתי לבוא ארצה: אני מתכוון אי"ה
לבוא ארצה על חג השבועות הבעל"ט, אולם יכול
להיות שיחול שינוי בזה מסיבות אישיות.

בענין התניא שלך אברר עוד הפעם אצל הרב
חדקוב, אבל איני רוצה לעכב המכתב.

הספר "אורות חיים" לא ראיתי, רק שמעתי
וקראתי עליו. את מחברו אני מכיר היטב. נוסף
לכל הוא גם חיפני קצת (אביו בחיפה) וכן הוא

בדבר קובץ ליובאוויטש: מקבל
המכתבים תמה מדוע ה"קובץ"
אינו מגיע לארץ-הקודש.

ידידנו ר' צבי שי' מוקוטובסקי:
הרה"ח ר' שלום צבי כ"טוב
(מוקוטובסקי) ע"ה (בן הר"א
ע"ה). בסוף ימיו הפך לחסיד
חב"ד ומקושר לרבי. וראה
מאמרו ב"כפר חב"ד" גליון 47
עמ' 10-10.

על הזכרת שמך ביחידות.
כתבתי לך: ראה במכתב
הקודם.

בענין התניא שלך: ראה במכתב
הקודם ובהערה שם.

הספר "אורות חיים": בירור
מקיף בעניין זמני היום והלילה
ובין השמשות מאת הגה"ח ר'
חיים מנחם שלמה דרוק זצ"ל
(ירושלים, תשט"ז). מכתב
הרבי אליו (ובו הערות לספר
הנ"ל) - אגרות-קודש ח"א
עמ' י.

רמ"א גלאמב: הרה"ג ר' משה אהרן גלאמב ע"ה, משגיח בשיבת "עץ חיים".

הרב מטשיבין: הגאון ר' דב בעריש וידנפלד זצ"ל (תרמ"א - תשכ"ו), גאב"ד טשיבין בגליציה, בעל "דובב מישרים". לאחר השואה עלה לירושלים והקים בה את ישיבת "כוכב מיעקב" (על-שם ספרו של אביו זצ"ל).

מה שראית ב"מקראה": מקבל המכתבים הצביע על קטע מתורגם ללשון-הקודש מתוך "ספר הזכרונות", שפורסם במקראה המיועדת לתלמידי בתי-הספר.

זכרונות אדמו"ר ללה"ק . אלא שמעולם לא נדפס: לימים (לאחר פטירתו) נמצאו חלק מהתרגומים בספריית הרבי וקטעים מהם שולבו ב"ספר הזכרונות" (כפר חב"ד, תשמ"ג) שתירגם מקבל המכתבים, ונסמנו שם במקומם.

קרן תורה: אודותיה - ראה ב"התקשרות" גליון רלו עמ' 16.

בקשתך בענין אחיך הרב יעקב: ראה במכתב הקודם.

שאלתך בדבר ליף: הרה"ח ר' אלחנן ליף ע"ה, מראשי אגודת ישראל בכריטינה, ולפני כן בריגה, חסיד חב"ד. באותה תקופה התארח אצל אבי מקבל המכתבים והזכיר מנהגי חב"ד שלא היו ידועים למקבל המכתבים (ולא היה להם מקור בכתובים), ועל כך הייתה שאלתו.

לא השתתף... בהפגנה: המדובר הוא בהפגנה שהתקיימה בנייר יורק נגד גזירות אנטי-דתיות בארץ-הקודש.

חתנו של רמ"א גלאמב בירושלים, והתפללנו יחד הרבה שנים בשערי חסד וכן גם בעת השתתפותי בשעורי הרב מטשיבין, אולם לא ידעתי שהוא מגזע חב"ד. ענין שיטת רבנו תם גם הוא הפך כאן נושא למחלוקת, אולי קראת מאמרי מ"הקול" בכותרת "זמן זמני זמניהם".

מעניין אותי מאוד מה שראית ב"מקראה" - מי הוציא את זה לאור והיכן? דבר זה מעניין אותי ביחוד, כי בשעתו מסרו לי לתרגם את זכרונות אדמו"ר ללה"ק ואמנם עשיתי זאת, אלא שמעולם לא הודפס, והיה מעניין אותי אם זהו התרגום שלי או של מישהו אחר.

על מהות "קרן תורה" כתבתי במאמרי. **שמות** הנהנים ממנה אינני יודע, ואינני יודע אם זה מפורסם, אבל מבחינה עקרונית זה ניתן לבחורים שמקבלים על עצמם ללמוד "לשמה" בלי לחשוב על "תכלית" - כי זאת היא צרה גדולה בארה"ב. עד כה ערכו מגביות אלה רק בהתוועדות י' שבט ולא שמעתי שיאספו כספים לכך בזמנים או באופנים אחרים. אם גם תלמידי ישיבות חב"ד מחוץ לארה"ב נהנים מקרן זו - אינני יודע. אולי אוכל להיוודע על זה.

בקשתך בענין אחיך הרב יעקב תתמלא בע"ה, ויה"ר שרק יהיה במה.

בענין שאלתך בדבר ליף ובדבר מנהגי המצות - עוד אברר בלי נדר, אך איני רוצה לעכב המכתב בגלל זה מטעם הנ"ל..

והנה המצב העובדתי: אמנם נכון שכ"ק אדמו"ר שליט"א לא השתתף אישית בהפגנה - וכן עוד רבים אחרים שלא השתתפו, וזכרו ביחוד (נבג"מ) האדמו"רים מאמשינוב ומסטולין. אולם כל

תלמידי הישיבה השתתפו ברשות - וכל מי שידוע את המשטר החמור בישיבה, יודע מה פירושו של דבר. כשנדוע לאדמו"ר שהסופר חיים ליברמן רוצה לכתוב נגד ההפגנה שלח להודיע לו (מוקוטובסקי יוכל להעיד על כך. אני הייתי אז בבאלטימור וצלצלו לי מניו יורק שאשתדל מצידי להשפיע ואני צלצלתי משם למוקוטובסקי) ונוסף לזה שלח כ"ק אדמו"ר שליט"א להודיע לו שהוא בכלל מבזה ת"ח, ואמנם לבסוף לא כתב נגד ההפגנה. לאידך גיסא הרי אגודת ישראל . . שאמנם כמה מפקידיה האמריקניים עזרו בעצמם להפגנה - והם הם (היה זה ביחוד ר' משה שערער) שהזמינו את אנשי העתונים הגויים והטלוויזיא וכו' - והנה למחרת היום פרסמה אגודת ישראל . . הודעת הסתייגות ואפילו גינוי להפגנה - ופקיד אגודת ישראל הוא הבא בטענות אל ליובאוויטש. לדעתי עיקר רגזו בא על שום נסיעתו באניה של חילול שבת - דבר שכ"ק אדמו"ר שליט"א מתנגד לזה.

והנה לעצם הענין, במקרה היתה אז היחידות שלי בסמוך לאותו פרק ושמעתי דעת כ"ק אדמו"ר על זה שאמר כי מצד הדין החל האיסור - בין אם הוא יהרג ואל יעבר בין אם איסור אחר - מיד עם הנהגת גיוס הבנות - ואין הבדל בין דתיות ובלתי דתיות - והאיסור חל על בנים בדיוק באותה מדה כמו על בנות. ומדוע שתקו כל הזמן ורק עכשיו שרוצים לקחת גם בנות דתיות מרימים קול צעקה, ואחר כך - אמר אז - אם יבוטל השרות לאומי - שוב ישתקו ושוב יהיה הכל ניחא ויתפארו ב"נצחון" - מדוע לא השמיע אף אחד דעה זו? ההפגנה נגד שירות לאומי, אמר, הריהי מהווה לכל מי שידוע לקרוא בין השיטין, הסכמה בלתי רשמית לגיוס נשים לכן אינו רוצה להשתתף, אלא שחבר אני לכל אשר יראוך ולכן עוזר ויעזור למפגינים ולהשתדלות בזה. ואמנם ידוע לי על צעדים רבים שעשה בנידון זה.

"עזרא" אינו דפוס של "קה"ת". זהו דפוס פרטי ששייך לאחד מאנ"ש עולי רוסיא, או יותר נכון ב' שותפים - הא' שמו ר' מרדכי שוסטערמאן והב' ר' שלום דב פבזנר - אלא שקה"ת מדפיסה שם חלק גדול מהוצאותיה (לא את הכל, כי אין להם כל השכלולים הדרושים, כגון צילום וכדומה).

בענין תרגום התנאי - הרי אני לא קיבלתי שום בירורים מכ"ק אדמו"ר שליט"א והוא אף לא הגיה את החלק הראשון מטעם הכמוס עמו (יתכן שאת החלק השני יגיה בעצמו), רק נתן הוראות כלליות ובכמה מקומות הצריכין בירור שאלנו כמה מזקני אנ"ש.

הסופר חיים ליברמן: אודותיו -
ראה במכתב מיום כ' מנחם-אב
תשט"ו.

נסיעתו באניה . . מתנגד לזה:
ראה בהרחבה ב"התקשרות"
גליון שס (עמ' 10). גליון תקמז
(עמ' 11).

ר' מרדכי שוסטרמן: הרה"ח ר'
מרדכי שוסטרמן ע"ה (תרע"ד
- תשנ"ה), שימש כבעל-קורא
בבית חיינו, נודע כבעל מדקדק
בלשון-הקודש.

בענין תרגום התניא: הכוונה
לתרגום התניא לאידיש שנעשה
על-ידי ר' אוריאל. [צילומים
מהגהות הרבי על התרגום -
נדפסו לקמן ב"הוספה"].

את דעתך בענין ה"שמועס'ן" בעברית אתעניין
מאוד לשמוע.

בענין הצעת מר אביך שי', הנה אם תצא לפועל
בע"ה תכנית נסיעתי על חג השבועות הבעל"ט
נוכל לדבר על זה.

בענין ימי הפורים, הנה בכללות ודאי תראה מאמרי
ב"הקול". היה אמנם יוצא מהכלל ונמשך עד 5
בבוקר והיתה גם התוועדות קצרה בשבת זכור
(מחוץ לתכנית). ובאשר להנחות מפורטות יותר
(אף שיש בידי גם רשימות שרשמתי בעצמי אבל
אינני רוצה לסמוך עליהן) אשלח לך בלי נדר אם
אקבל, אבל, כאמור לא אעכב כתיבת המכתב
בשביל זה.

ואבקש לשמע עוד על הנעשה והנשמע.

ואסיים בדר"ש וכט"ס

אוריאל

דר"ש לכל החבריא

1

[ב' דראש חודש אייר תשט"ז]

ב"ה

שוכט"ס לכבוד ידידי ר' טוביה שי'

רב תודות לך על מכתבך השני שנתקבל בימי החג, ותסלח לי על עיכוב תשובתי.

כיון שהכיל מכתבך כמה דברים כגון בענין ה"שמועס'ן" . . הראיתיו להרב חודקוב (ולפי השערתי הראה גם לכ"ק אדמו"ר שליט"א) ועדיין לא קיבלתי בחזרה, ואני חושש מאוד פן יאבד שם במשרד. על כן אני מוכרח להשיבך בעל פה, היינו בלי שיהיה המכתב לפני.

שלחתי ל"הקול" מאמר על הפסח בבית כ"ק אדמו"ר שליט"א, וביקשתי מהם למסור לך ואם יש ברצון אנשי ה"בטאון" להדפיסו בהזדמנות הבאה - כמובן שהרשות בידם, כפי שכתבתי כבר בשעתו. גם המאמר הזה (פרט לקטע האחרון על התועודות שבת מברכים אייר, שנכתב לאחר מכן) הוגה (במקורו באידיש) ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אולי יש איזה פרטים שאפשר להוסיף על הנכתב במאמר. (אני משתדל להשיג הנחות עבורך אבל עד כה לא השגתי).

הרבניות (היינו הרבנית נחמה דינה אלמנת כ"ק אדמו"ר נבג"ם, הרבנית חיה מוסיא אשת כ"ק אדמו"ר שליט"א, חנה אשת הרש"ג וכן אם כ"ק אדמו"ר שליט"א, ועכשיו גם כלת הרש"ג היינו אשת בנו שלום דובער) יושבות בחדר מיוחד בכל סעודות יו"ט וכן גם בעת הסדרים, וכפי הנראה שבחדרן נמצא גם מצות מצוה, מרור, חרוסת וכדומה (רק אפיקומן שולחים לשם ע"י שליח (בן הרש"ג), אבל זה לא ביררתי בדיוק). רק בעת הקידוש ניגשות סמוך לפתח.

שיחות ליל ב' (בליל א' השנה לא היו שיחות, ואם ישנן - ע"פ רוב בקיצור) בבית המדרש לאחר הסדר. בעת הסדר עצמו כמעט ואין מדברים כלל, ובפרט אדמו"ר שליט"א. (פרט כמובן לאמירת ההגדה וכו'). כ"ק אדמו"ר שליט"א וכן רבים מהחסידים אינם אוכלים שום צוקער כל ימי הפסח (אף היין הוא בלי צוקער).

ה"בטאון": הכוונה לבטאון חב"ד.

השיחה . . חריפה מאוד: שיחת ליל ב' דחג הפסח - נדפסה בתורת מנחם - התוועדויות חט"ז עמ' 193 ואילך.

ה"איד": עיתון "דער איד", המזוהה עם עמדת חסידות סאטמר. ר' אוריאל היה עורכו הראשון והיה מפרסם בו מפרי עטו.

התוועדות שבת מברכין אייר: נדפסה בתורת מנחם - התוועדויות חט"ז עמ' 254.

"געהויבן": = מרוממת.

דבריו הקשים . . אין פנאי: ראה שם עמ' 256 ואילך.

אפיית מצות ערב פסח: רק אדמו"ר שליט"א בעצמו אופה מצות ערב פסח, וגם כן לא תמיד הולך לתנור. יש שנים שאופה לפני הצהריים או סמוך לחצות היום. השנה - אחרי הצהריים. חלוקת המצות - בדומה לחלוקת לעקאך ערב יום הכיפורים. יש שמקבלים מצה שלמה ויש שמקבלים רק פרוסות. כ"ק אדמו"ר שליט"א מאחל לכאו"א "א כשר'ן און א פרייליכן פסח".

השיחה ע"ד ארץ ישראל השנה (שהובאה בראשי פרקים ב"הקול") היתה חריפה מאוד.

ההתוועדות בסעודת משיח היתה "בגלופין". היו אנשים שנצטוו לשתות ב' או ג' פעמים ד' כוסות (וכמובן שזה השפיע...). אני נצטויתי לשתות ב' פעמים (פעם אחת בשבילי ופעם אחת עבור ה"איד" שהנני משתתף עתה בעריכתו) ולא השפיע...

השנה מיהר כ"ק אדמו"ר שליט"א להתפלל ערבית ולספור ספירת העומר קודם חצות, ומשראה שהתאחרו באיזה רגעים היה בלתי מרוצה מזה. ותמוה קצת, כי בשנים קודמות ראיתי פעם שהתפללו ערבית אחר התוועדות סעודת משיח כמו ב' שעות אחר חצות.

התוועדות שבת מברכין אייר היתה "געהויבן" ביותר (לצער לא השתתפתי), וביחוד הדהימו דבריו הקשים על הרבנים ה"אורטודוקסים המודרנים", מה שהזכיר כי השנים קודמות ראו שרשעים האריכו ימים, כי היה עוד רחוק מעת קץ והיה זמן לגלגלם בגלגולים לתקן נפשותיהם, אבל עכשיו אין פנאי... הדברים מתייחסים לפרשה מסובכת מקומית שאולי אמסור לך בעל-פה (אי"ה), על כל פנים אין לי סבלנות לכתוב עליה כאן כי אינה נוגעת במישרין לענין.

שיחה המיועדת אל הנשים:
ראה שם עמ' 261 ואילך.

כן היתה בהתוועדות שבת מברכים שיחה המיועדת אל הנשים, גם כן בסגנון שלא שמעתי עוד כמוהו ברבים. הביא המעשה דאמא שלום שאמרה מעולם לא ראו קורות ביתי כו' ואמר שמכלל לאו כו' היינו אם מזולזין אפילו בדבר הנראה קטן, אפילו שערה אחת הנראית לחוץ משפיע בזה על הילדים.

ועתה בענינים אחרים:

מהו הרושם שקיבלת מצבי מוקטובסקי? הדעתך שעוד אפשר לפעול אצלו מה? שרשו לדעתי טוב.

בענין תכניותי, הרי כאמור אני מתכוון עדיין לבוא אי"ה על חג השבועות הבעל"ט, והלוואי שהמצב ירשה זאת.

בענין מה שכתבת שדובר בכנסת על מאמרי ב"הקול", הרי עד היום לא קיבלתי את העתון, ועד היום ב' דר"ח אייר, הרי לא קיבלתי יותר גליונות מאשר עד פורים. כבר בקשתי מהם כמה וכמה פעמים ואפילו שלחתי איזה פרוטות עבור המשלוח (אף שאין זה מן היושר) ואין קול ואין עונה. על כן כתבתי במכתבי האחרון ל"הקול" (המצורף למאמרי ע"ד התוועדות פסח) כי מכאן ולהבא בלי נדר לא אכתוב עוד, אם אפילו את העתון לא שולחים לי אחר בקשות כה רבות, וכן גם בדעתי לעשות.

יותר אין הפעם להודיע.

אסיים בברכת שוכט"ס

אוריאל

ז

<< מכתב זה נכתב לאחר ביקורו של ר' אוריאל בארץ-הקודש (ובחזרתו - בטורקיה), שבמהלכו קיים שליחויות רבות של הרבי (כולל ביקור אצל הרב עמרם בלוי זצ"ל, ראש "נטורי קרתא"). וראה אגרות-קודש ח"י"ג עמ' קעז-קעח.

כן אמר שיכתוב . . . נטורי קרתא: המכתב נדפס באגרות-קודש ח"י"ג עמ' תסט. וראה גם במכתב הבא.

רא"צ שי' כהן: הגה"ח ר' אברהם צבי כהן ע"ה, ר"מ בישיבת "תומכי תמימים" בלוד ובכפר חב"ד, וראש "כולל אברכים" בכפר חב"ד.

ב"ה, מוצאי ש"ק כי תצא תשט"ז

שוכט"ס לכבוד ידידי הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מו"ה טוביה שי',

בנועם קיבלתי מכתבך ביום הראשון לבואי צלחה פה ניו יארק ורב תודות על הידיעות ומסרתי את הנחוץ במקום הנחוץ.

את המאמר ב"מעריב" עליו אתה מבשר בעטיפת מכתבך כבר ראיתי במקורו על כל השקרים והבלופים שבו ומעצמו מובן שלא בהסכמתי נכתב בצורה שנכתב.

יעניין אותך לשמוע כי ביום ה' פרשת כי-תצא (יותר נכון באור ליום ו') הייתי על יחידות ממושכה אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א. ועדיין אני מפחד להראות פני הרב חדקוב פן בחרב יצא לקראתי, כי היחידות נמשכה משעה עשר וחצי לערך עד שתיים וחצי, וזאת לאחר שהגשתי דו"ח ארוך (8 עמודים - 6 על ארץ ישראל ו-2 על תורכיא) בכתב.

מהנקודות המעניינות: ניסיתי להשמיע לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א את בעייתם המיוחדת של אנ"ש בעיה"ק ירושלים והיה לי הרושם אשר כ"ק אדמו"ר שליט"א הבין היטב לבעיה זו ושאל ממני מה אפשר לעשות לתיקון המצב. אמר כי ע"י הגברת פעילות צא"ח בירושלים ישופר בדרך ממילא יחס הדרך ארץ כלפיהם.

כן אמר שיכתוב להרה"ח רא"צ שי' כהן שישתדל להגיד שיעור דא"ח בחוגי נטורי קרתא באופן ובמקום שיהיה כשר גם בעיניהם.

. . ע"ד השמועה - המתהלכת גם פה - בענין התפילין, לא שמעתי אישור ממקום גבוה.

בענין הצניעות וכו' בכפר חב"ד אמר: תוכל להיות בטוח שבמשך הזמן יהיה הכל כשורה, רק צריך זמן וסבלנות עם אנשים שגדלו ברוסיא ובתוקף הנסבות לא ראו זאת מנעוריהם.

. . בענין האניות כפי הנראה שהדבר קרוב מאוד אל לבו, וכן אמר שכשהגיע הדיבור לענין הקברים: די גמרא איז גענוג מתרה אין דעם ענין פון חיטוטי שכבי אבער צו דעם ענין פון די שיפען קומט דאס נאך ניט.

. . הצטער מאוד על היחס השלילי מצד בית יעקב לחב"ד ואמר שמוכרחים להשתדל לתיקון המצב, כי בפו"מ יכולים ליקח מורות רק מהסמינריון בית יעקב, ואם יהיה שם יחס שלילי לחב"ד לא ירצו לקחתן וזה לא לטובה על חינוך חב"ד.

שאל ע"ד היחס מצד הרב מברסק כלפי חבר הפעילים ופעולות דומות, וכשאמרתי לו שכפי ידיעותי היחס הוא לא־רע, אמר מדוע אינו משפיע על הליטווישע ראשי ישיבות שלא יפריעו לבחורים לצאת למעברות וכו' ומה יהיה על אלפי ילדי ישראל. (ואם יש לך ידיעות על זה אנא תודיעני).

ביקש ממני להתמיד בקשרים עם בני ירושלים.

עוד אמר (בספרי על ההתוועדות שבת מברכין תמוז בביתך) כי לדעתו אין ראוי להנהיג שתיית י"ש הרבה בירושלים. ואף בכפר חב"ד אינו אוהב זאת, אבל אלו שבאו מרוסיא הנה זה חלק מהדברים שהביאו משם ולא בנקל לבוא בטרונאי אבל מחדש אין צורך בזה, ואין צריך לשתות בקבוקים שלמים מספיק כמה כוסות.

ע"ד השמועה . . בענין התפילין: אחד מאנשי נטורי קרתא פרסם בעיתונם מאמר נגד לימוד חסידות חב"ד. בעקבות זאת נשלח מכתב מטעם המזכירות אל ועד "העדה החרדית" (נדפס ב"תשורה", משפחת הבר, כ"ח סיון תשס"א), ובסופו נכתב: "מצד הענין דאהבת ישראל - נכון הי' למסור לכותב מאמר הנ"ל שיבדקו התפילין שלו. ולהשתדל לברר - כמה זמן מניח תפילין פסולין ר"ל". [להעיר משיחת ערב שבועות תש"מ (שיחות קודש תש"מ ח"ג עמ' 194) לגבי אחד שטען כנגד פעילות ליובאוויטש: "... איז די הסברה גאר א פשוטע: ער דאוונט אין א פסולע תפילין" (=והסברה בזה פשוטה מאוד: הוא מתפלל בתפילין פסולות), וראה שם הסברת הדברים]. וראה המשך הדברים במכתב הבא ובהערה שם.

בענין האניות: הכוונה לנסיעה אניות ישראליות בשבת. וראה לעיל במכתב מיום כ"א אדר תשט"ז ובהנסמן בהערה שם.

די גמרא איז גענוג מתרה . . קומט דאס נאך ניט: = הגמרא אמנט מזהירה מספיק על עניין חיטוטי שכבי, אך אין זה מגיע לחומרת הנושא של נסיעת האניות בשבת-קודש.

הרב מברסק: הגאון ר' יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל (תרמ"ז - תש"כ), כיהן כרב וראש ישיבה בעיר בריסק, ולימים עלה לירושלים.

חבר הפעילים: נוסד בשנת תש"י בשם "חבר פעילי המנהג החרדית" (לימים נודע בשם "יד לאחיים"). פעילות הארגון בשנים אלו הייתה בעיקר במתן חינוך דתי לילדי עולי ארצות המזרח.

הר"ג רבינאוויץ: הרה"ח ר' נחום רבינוביץ ע"ה, מראשי עסקני חב"ד בירושלים.

נא למסור לאחיך וכו'; ראה לעיל במכתב ממוצאי שבת-קודש וארא תשט"ז, ובהערה שם.

הרב משולם אשכנזי: רבי משולם יששכר דב אשכנזי זצ"ל, האדמו"ר מסטניסלב-אלסק.

און איהם האלטן ווארים: = לשמור על חמיותו.

הבחור המצוין ר' שלום מאראזאוו: הגה"ח ר' שלום מרוזוב ע"ה (תרפ"ג - תשס"ו), לימים משפיע ומשגיח ישיבת "תומכי תמימים" לייובאוויטש המרכזית - 770.

דורך ר' אליקים: הגאון ר' אליקים שלזינגר שליט"א, חתנו של הרב משה בלוי ע"ה, ראש ישיבת "הרמה" בלונדון.

בפרטות ברצוני לבקש ממך ב' ענינים: הא' להתמיד ולכתב בפרטי פרטים על הנעשה בקרב אנ"ש בעיה"ק וכו' (זוהי כמעט בקשה מפורשת מצד כ"ק אדמו"ר שליט"א) - ואם תרצה אוכל למסור גם שלא בשם אומרו, ואם יש צורך אפשר להחזיר גם דמי הדואר. הב' לבקש מהר"ג רבינאוויץ או זולתו השייכים לזה למסור ככל האפשר ידיעות מדויקות על ענין האניות (עמדת הרבנות הראשית וכו').

לבסוף הנני להודות לך על מדת הכנסת אורחים הלבבית שנהגת בי, ואבקש סליחתך על גודל הטרדות שהטרדתך משך ביקורי הממושך, ויה"ר שנזכה תמיד בשמחה.

והנני דור"ש בכמ"ד וברכת כוח"ט

אוראל

נא למסור לאחיך ר' יעקב שדיברתי בלונדון עם הרב משולם אשכנזי ושאל אותי כמה שאלות בעניני "כשרות" (שפת ההוראה, שייכות לחינוך עצמאי וכו'), ומשהבטחתי שהכל באופן המניח את דעתו הבטיח לעשות מה על שם אבותיו. ולפענ"ד צריך לחזקו און איהם האלטן ווארים.

בארץ נמצא עתה הבחור המצוין ר' שלום מאראזאוו.

אם יזדמן לך במקח השוה פרשיות כתיבת חב"ד ואם לא תקשה עליך הטרחה לשלוח עבורי - מובן שאשלח מיד כל ההוצאות, רק אנא תודיעני.

בלונדון נפגשתי עם דורך ר' אליקים וב"ב וכפי דבריו מאוד נשתנה לטובה יחסו לחסידות וביקש ממני לשלוח לו תניא...

ח

ב"ה, א' דסליחות תשט"ז
שוכט"ס וכוח"ט לכבוד הרה"ח וכו' וכו' מו"ה טוביה,

תודה רבה על מכתבך וכבקשתך אשיב עליו מיד, אם כי בחפזון קצת מחמת טרדות ערב ראש השנה.

את קטע מכתבך בענין התפילין הראיתי להרב חדקוב והוא כנראה הראה לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עשה סימן על-יד המלים "ונמצאו כשרות" והוסיף בכתב-יד קודשו (בעיני ראיתי) אשר אצלו אין ספק שהתש"ר פסולות. מאחר שאינני חושב שידיעה זו תמסר ע"י מישהו אחר יש בכך משום ענין מיוחד.

בערש"ק נצבים-וילך, בהיותי בלשכה, נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר לי שרוצה לכתוב לר' עמרם ברש"י, ואחר כך צווה להמזכיר הרב ראטשטיין להראות לי את המכתב וראיתיו. התוכן: בקשה ללמוד חסידות מבלי לשים לב להטענות שיש לו שאין לזה קשר עם לימוד החסידות וכו'.

כן הראו לי מכתב שנכתב להרא"צ כהן שיקבע שיעור עם אנשי נטורי קרתא באיזה בית כנסת שיהיה ואם כי לא נזכר במכתב...

יעניין אותי איך נתקבלו המכתבים הללו פה.

בכלל הנך עושה שרות חשוב מאוד במכתבך וידיעותיך ואנא להתמיד בזה.

את שמך אמנם הזכרתי בהיחידות. סיפרתי אשר בביתך היתה ההתוועדות דשבת מברכים תמוז וכיו"ב, וכן סיפרתי שאני מקבל ממך ידיעות וכ"ק אדמו"ר שליט"א שבע מאוד רצון מזה.

בינתיים הגיעו הנה חלק גדול מהאורחים וההתוועדות דשבת נצבים-וילך היתה רבת תוכן. הקווים העיקריים: דרישה אשר הכניסה להשנה החדשה תהיה מתוך שמחה וגם בהסתמך על מאמר דא"ח "יעלז שדי ולא וכל אשר בו גו' לפני ה' כי בא לשפט הארץ".

וסיפר אשר באחת השנים התוועדו אחר סליחות הראשונות עד אור הבוקר וכשהלכו בבוקר אל המקוה האט מען זיך געשאקעלט.

ואמנם קיימו זה גם אמש וגם אני הייתי נוכח. התוועדו מאחרי הסליחות עד הבוקר ורבים קיימו מסתמא גם החלק השני...

לפענ"ד הטעם העיקרי שבמכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א שהזכרת (בענין ההימנעות מנסיעה) הוא מפני שאינו חפץ שיהיה בעל חוב בשביל זה.

מחמת הטעם הנ"ל אקצר הפעם ואסיים בברכת השנים ודר"ש לכל ידידינו מכל החוגים.

הדור"ש בכוח"ט וכמ"ד

אוריאל

בענין התפילין: אם עדיין לא הזמנת, די להזמין של יד בלבד, כי השל ראש שלי (כפי שאמר לי הסופר) טובות ומהודרות.

בענין התפילין: ראה בהערה למכתב הקודם. בעקבות זאת, מסר אותו יהודי את התפילין שלו לבדיקה והבודק קבע שהן כשרות, ועל כך כתב מקבל המכתבים לר' אוריאל.

לר' עמרם ברש"י: הרה"ג ר' עמרם בלוי (בן הרה"ג ר' שלמה יצחק) זצ"ל, מייסד וראש "נטורי קרתא".

המזכיר הרב ראשטיין: הרה"ח ר' משה לייב רודשטיין ע"ה, מתלמידי ישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש. שימש כמזכיר כ"ק אדמו"ר הרי"צ, ולאחר מכן - כמזכירו של הרבי.

המכתב . . לימוד החסידות: ראה אגרות קודש חי"ג עמ' תעא.

מכתב . . נטורי קרתא: ראה שם עמ' תפט. וראה לעיל במכתב הקודם.

בביתך היתה ההתוועדות: ראה גם במכתב הקודם.

ההתוועדות דשבת נצבים-וילך: נדפסה בתורת מנחם - התוועדויות חי"ז עמ' 202 ואילך.

וסיפר . . געשאקעלט: ראה שם עמ' 218, ובהנסמן בהערה.

במכתב . . בענין ההימנעות מנסיעה: הכוונה למכתב בו מורה הרבי לחסיד להימנע מנסיעה לחצרות קודשנו. לעת-עתה לא הגיע לידינו. וראה בהערה הבאה.

הטעם . . שיהיה בעל חוב: ראה אגרות קודש חי"ד עמ' שפב, ועוד בכ"מ. וראה גם ספר "עסקנות ציבורית" עמ' 154 ואילך.

בענין התפילין: ראה בסיום המכתב הקודם.

ט

ב"ה, ג' חשוון תשי"ז

אחדשה"ט וכו',

יקרת מכתבך קיבלתי היום ותסלח לי על שלא כתבתי קודם לכן. פשוט טרדות החג וחלישות הגוף והנפש הם שמנעוני מלכתב עד כה.

השעה אמנם חצות הלילה, אבל איני רוצה שיהיה עוד הפעם כיון דאידיחי כו' על כן אני כותב לך עתה, ואולי יהיה יותר בקצרה.

על פרשת החג במחיצת כ"ק אדמו"ר שליט"א כתבתי מאמר ב"הקול" וביקשתי מהם שאם (מאיזה חשבון שיהיה) לא ירצו להדפיס, ימסרו לך כדי למסרו ל"בטאון". ואבקשך, איך שלא יהיה, לעמוד על המשמר בענין זה.

בענין דורך ר' עמרם ברש"י מסרתי הידיעות לתעודתן. אני מצדי איני מבין מה רוצים ממנו - כלום לומד הוא את החסידות של כ"ק אדמו"ר שליט"א? או כלום נעשה מקושר אליו? הלא אדמו"ר הזקן וכן יתר אדמו"רי חב"ד עד אדמו"ר נ"ע לא ציוו ללכת להבחירות, ואף אדמו"ר מהרי"צ נ"ע אף שציוו לילך להבחירות מכל מקום כבר הוכחה "כשרותו" ע"י שהעתיקו דבריו ב"החומה", ובכן מה רוצים? ואם להגר"ז יש טענות על החסידות כלום היום נולדו? כל הענין אינו מובן.

באשר לר"מ וועבער, לי בוודאי לא מגיעה שום תודה או יישר כח, כי מה יש בידי לעשות עבורו? אם מגיע תודה, הרי מגיע לזוגתי תחי' המשתדלת בכל כוחה, וכן הר"מ דובינסקי שאצלו גרים שניהם, ויה"ר שימלא ד' משאלות לבם לטובה בתוך כלל ישראל.

בענין התפילין שלי - הנה מאז שכתבת לי המחיר התעניינתי פה וראיתי שאוכל גם פה להשיג באותו המחיר לערך, ועל כן אין לי כבר צורך בפרשיות ותודה על טרחתך ורצונך הטוב.

את בטאון חב"ד אפשר להשיג גם כאן, ואילו את "הקובץ" אשלח לך.

להפסקה הזמנית של כתיבתי ב"הקול" לא היתה סיבה מיוחדת, רק פשוט

בענין דודך ר' עמרם ברש"י:
ראה במכתב הקודם.

החומה: בטאון אנשי "נטורי
קרתא".

ר"מ וועבער: הגה"ח ר' משה
וובר ע"ה, משפיע אנ"ש
בירושלים. באותה תקופה הגיע
עם זוגתו לארצות-הברית ור'
אוריאל סייע להם רבות.

בענין התפילין שלי: ראה לעיל
בסיום מכתב ממוצאי שבת
קודש כי תצא תשט"ז.

צובראכענקייט: = שברון לב.

לתיאורים האמורים במאמר:
שאמור להתפרסם בעיתונות,
כאמור בתחילת המכתב.

מצד אחד טרדות ומצד שני - אודה ולא אבוש -
צובראכענקייט בנפש שעדיין לא נתרפאתי ממנה
מאז שובי מאה"ק אבל נקווה.

לתיאורים האמורים במאמר אין הרבה להוסיף,
ובוודאי יש ידיעות מהר"מ וועבער וכן אני משתדל
להשיג הנחות (שמעתי שמוכרים בכסף). שיחות
"פוליטיות" מיוחדות לא היו, על כל פנים לא בגלוי.
אם כי דורשי רשומות דורשים כל מיני דרשות
שלדעתי רחוקות הן.

לא נעים לי לכתוב על עצמי, אבל בידועי ומכירי
שאתה מתעניין בכל פרט ופרט מבית רבינו,
אכתוב לך גם את זה: לפני ההתוועדות הראשונה
דשבת בראשית (היינו לאחר התפלה) ניגש אלי
הרב חזקוני והודיע לי בפקודת כו' כי כ"ק אדמו"ר
שליט"א שמע את ילדי מחנה הקיץ "גן ישראל"
שניגנו את הניגון הירושלמי הידוע "האדרת
והאמונה צו וועמען, צו וועמען" - ואחר כך החליפו,
וניגנו בבתים שלאחרי זה את תיבות "צו וועמען"
בלה"ק ואחר כך בשפת המדינה (אנגלית), והדבר
מצא חן בעיני כ"ק אדמו"ר שליט"א והוא מבקש
אשר בעת ההתוועדות השניה (היינו המשך
התוועדות שמחת תורה) ינגנו את הניגון הנזכר
ותיבות "צו וועמען" יגידו בכל בית ובית בלשון
אחר, וכיון שאני יודע בכמה לשונות, בקשת כ"ק
אדמו"ר שליט"א היא אשר אני אהיה המנצח
על המלאכה ואנגן בעת ההתוועדות עם הילדים
(בתוך התוועדות שמחת תורה יש תמיד זמן
מיוחד שעומדים כל הילדים על ספסלים ואומרים
"לחיים" ומנגנים בפה וכו').

אתה יכול לתאר לעצמך כמה בלתי נעים לי לעשות
"קונצים" כאלה בנוכחות כמו אלף אנשים כן-ירבו

ובנוכחות כ"ק אדמו"ר שליט"א, אבל לא היתה לי ברירה בהיותי מצווה ועומד. ומכיון שידוע לי כמה אתה מתעניין בפרטים, אוכל גם להגיד מהזכרון באיזה לשונות נגנו אז תיבות אלו, היינו בלה"ק, באידיש, בלשון המדינה, בצרפתית, ברוסית, בלשון אשכנז, בספרדית, בפורטוגזית, בטשעכית, בפולאנית, בלשון ישמעאל, בטורקית, באיטלקית, בהאלאנדית, באונגארית (ואולי בעוד כמה) ..

באשר לר' צבי גרינוואלד, התשובה שקיבלתי מהרב חדקוב היא: כ"ק אדמו"ר שליט"א מעוניין בספרי "סולם" אבל רק בתנאי שהרצ"ג אינו צריך להם ולא יקנה חדשים תמורתם. אם בתנאים אלה - כמובן שיחזרו לו דמי המשלוח - ויכול לבקשם שם מאיזה מקום של חב"ד, ואם יש לו קשיים בזה - יוכלו לשלוח לו גם מפה (יגיד כמובן הסכום).

בענין ה"שמועס'ן" באידיש טוען הרב חדקוב שאי אפשר לסדר הפצה מאורגנת שם אלא ע"י הבאי"כח הרשמיים (נדמה לי שזה ר' אברהם פאריז). אם יש מי שישלם פה וישלחו מפה ישר להפרטים המנויים - הרי זה אפשר, אבל משלוח מרוכז אי אפשר אלא ע"י הצינורות הרגילים.

בוודאי כבר כתבו לך כי בעת אמירת השיחה על הפסוק "קול דודי דופק" היה פני כ"ק שלהבים וקולו נרגש ובבכי חזק עד שנצרך כמה פעמים לנגב את עיניו באמצע השיחה והיתה התעוררות עצומה.

את ה"שיחות לנוער" ראיתי. אינני מתפעל ביותר על השפה, אתה יודע שלא איכפת לי הרבה על דקדוק, אבל הלא הכוונה היא שתקרא ע"י ילדי הארץ ואז אי אפשר לעשות צחוק מעצמו. משאמרת זאת להרב חדקוב - הנה מאז הוא נותן לי להגיה החומר.

יותר איני יודע כרגע מה להודיע. אקוה לשמוע ממך רק טוב ושלוש שלום לרחוק ולקרוב. דר"ש לכל החבריא, וכן למר אביך שי' וכל משפחתך.

אוריאל

שכחתי: בש"ק ר"ח מרחשון (פרשת נח) היתה התועדות לכבוד האורחים היוצאים ואני עברתי על מדותי והלכתי רגלי לשם. ואקוה שלא הזיק לי ח"ו ואשתדל גם כן להשיג ההנחות עבורך.

מזל טוב לאירושיה של אסתר אייזנבערג. צריך להזכיר לה שאם לא עשתה זאת עדיין, עליה להודיע על כך לכ"ק אדמו"ר שליט"א, כי הוא התעניין תמיד

אמירת השיחה . . קול דודי
דופק: בהתוועדות שבת
בראשית - ראה תורת מנחם -
התוועדות חי"ח עמ' 151.
הלכתי רגלי לשם: ממקום
מגוריו בשכונת וויליאמסבורג
אל קראון הייטס.

בזה ואין בזה אלא משום יושר והגינות. ואם תראה
אותה, תואיל גם אתה להזכירה, אף שבתה מרים
אמרה לי שהיא כתבה לה מעצמה (עוד בטרם
שאמרתי לה זאת).

י

ב"ה, י"ג שבט תשי"ז

כבוד ידידי הנכבד הרה"ח הו"ח אי"א נומ"נ
עוסק בצ"צ מלאכתו מלאכת שמים וכו' וכו' מו"ה טוביה שי' בלויא
אחדשה"ט וכו',

יקרת מכתבך קיבלתי וכבר התפלאתי על שלא כתבת קודם לכן, שכן יודע אתה שאינני מסודר ואינני מנהל חשבונות מי חייב מכתב למי, ובמחילת כבודו כל הדברים שבהם אתה כאילו מתנצל על כתיבה אלי דברי שטות הם. אמנם נכון כי הידיעות אשר להן אתה מצפה ממני חשובות יותר מצד עצמן מאשר הידיעות שאני מצפה ממך, אבל לעומת זאת הנה ברוב המקרים יש בידיעות שאתה שאתה מוסר לא רק משום סיפוק סקרנותי אלא יש בהם דברים אשר מעוניינים בידיעתם - כולל פרטי הפרטים וד"ל.

אשתדל בזה למלאות מבוקשך עד כמה שהדבר בידי, אם כי לצערי לא עשיתי השנה רשימות ביו"ד שבט והכל רק מהזכרון, אולם שמעתי שמאז חודש תשרי השנה כבר סודר ענין משלוח ההנחות לירושלים ת"ו, כך שאת עצם ההנחות הנך רואה מסתמא וממילא לא נשאר לי אלא למסור על יתר הפרטים, ואשתדל לעשות זאת פחות או יותר לפי סדר הזמנים.

שאלת על חוות דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקשר למאורעות בארץ. . והנה האמת היא כי גילויי דעת ברורים עד כמה שידוע לא היה. רק פה ושם היה גילויי דעת בודדים ורובם ברמזים, אשר, כמו בכל דברי התורה "צדיקים ילכו בס' וגו'".

מעין גילויי דעת על המצב גופא שמעתי בעצמי, ומעשה שהיה כך היה: כפי שאולי כבר הזכרתי מזה כמה זמן שבועון ציוני-דתי בשם "אידישע וואך" בעריכת הד"ר זיידמאן. זהו עתון בעל השקפות שערים-הצופה יחד עם חסרונות "המודיע". באחד הימים, בעצם ימי המאורעות פגשתי את זיידמאן בבנין או"מ. שאלני אם שמעתי דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א על המצב ואמרתי שלא שמעתי. אמר לי הנה, והראה לי בעתונתו כתוב במסגרת קטנה (קעסטל) אשר לדבריו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א "וויבאלד מען האט שוין אנגעהויבן זאל זיין בהצלחה מופלגה". שאלתי ממי שמע, ואמר "מחסיד". במקרה הייתי רשום להיכנס פנימה באותו ערב בהיות והיה יום הולדתי. הסדר ביום הולדת בדרך כלל קצר מאוד דקה א'

יש בהם דברים אשר מעוניינים
 . . וד"ל: כנראה הכוונה לכ"ק
 אדמו"ר - ראה לעיל במכתב
 ממוצאי שבת-קודש כי תצא
 תשט"ז.

בקשר למאורעות בארץ:
 הכוונה ל"מבצע קדש"
 שבמהלכו כבש צה"ל את חצי
 האי סיני.

הד"ר זיידמאן: ד"ר הלל
 זיידמן, עיתונאי ועסקן
 בארצות-הברית (ולפני השואה
 - בפולין).

ויובאלד מען . . מופלגה:
 = כיוון שהתחילו שיהיה
 בהצלחה מופלגה.

איך האב . . געשריבן: = לא
 הקדשתי מחשבה לנושא זה,
 ואינני יודע איזה דברים אמרתי,
 שמהם יכל להוציא את מה
 שכתב בשמי.

הר"ז סלונים שי': הרה"ח ר'
 עזריאל זעליג סלונים ע"ה
 (תרנ"ז - תשל"ב), מנהל כולל
 חב"ד בארץ-הקודש ומראשי
 עסקני חב"ד בירושלים.

המאמר "מים רבים" בשבת
 מברכיך כסלו: נדפס בתורת
 מנחם - התוועדויות ח"י"ח עמ'
 195.

ר' אוריאל טראכט .
 אראפשווענקען דאס: = ר'
 אוריאל חושב עתה מן הסתם
 מדוע אינני אומר את מה
 שלדעתו עלי לומר. שיאמר
 לעת עתה לחיים וישטוף [את
 מחשבותיו?]

איך בין ניט שולדיג . . מ'לאזט
 מיר ניט: = אינני אשם, רציתי
 לומר אבל הנני מנוע מכך.

או ב', אבל בגלל המצב ובאשר מסתמא שמע כ"ק
 אדמו"ר שליט"א שהייתי באו"מ, שאלני מה נשמע,
 ובתוך הדברים הזכרתי גם הכתוב בהעתון הנזכר.
 כ"ק אדמו"ר שליט"א התפלא מאוד ואמר שלא
 שמע מכל הענין בלתי אם עתה מפי, "איך האב
 אפילו וועגן דעם ניט געטראכט ווי אזוי עס דארף
 זיין, און איך ווייס אפילו ניט וואס האב איך געזאגט
 וואס ער האט געקענט ארויסדרינגען וואס ער
 האט געשריבן". אלה הדברים ששמעתי אני באזני.
 ואמנם באותו ערב נכנס גם הר"ז סלונים שי' ואיני
 יודע מה הוא מספר.

אמנם היה המאמר "מים רבים" בשבת מברכיך
 כסלו, אבל עד כמה שקראתי והפכתי בו וגם
 שמעתי באזני איני מוצא בו אלא על ישראל (היינו
 כנסת ישראל) והעמים ולא רמז וחצי דיבור על
 המדינה, ולהיפך אומר שם שאפילו אם (כדברי
 הנביא) ירצו לאמר נהיה ככל הגויים לא יועיל להם
 רק ביד חזקה וגו'.

. . איני יודע אם שמעת מהתוועדות י"ט כסלו ואם
 תארו לך באורח נכון. מעשה שהיה כך היה (ועד
 כמה שידוע לי היה זה הדיבור היחידי על המצב)
 שבתוך ההתוועדות (כנהוג) קרא לאנשים רבים
 אשר פירש בשמותם להגיד לחיים, ולפעמים (גם
 כן כדרכו בקדש) הוסיף איזו הערה בקשר להאיש
 הנקרא. כאשר הזכיר אותי אמר, וזלה"ק: ר' אוריאל
 טראכט מסתמא איצט פארוואס זאג איך ניט דאס
 וואס ער האלט אז איך וואלט געדארפט זאגן. זאל
 ער דערוויל זאגן לחיים און אראפשווענקען דאס.

וכאשר עליתי על השולחן, אמר: איך בין ניט
 שולדיג, איך האב געוואלט זאגן אבער מ'לאזט מיר
 ניט. עד כאן לשון-קדשו. וכאשר הגעתי למעלה
 אמר לי ברכות כפי שעדיין לא שמעתי.

. . כפי שאתה רואה נכתב המכתב הזה שיעורים,
ואינני רוצה לעכבו עוד יותר ועל כן אסיים בברכת
שוכט"ס.

הדור"ש בכמ"ד
אוריאל

מכתב . . מוקוטובסקי : המכתב נדפס באגרות-קודש חט"ו עמ' מא. ולהעיר שבתשרי תשכ"ג נסע מקבל המכתבים לחצרות קודשנו, ובמהלך היחידות התעניין הרבי אודות הרב מוקוטובסקי, באמרו: וואס איז מיט זיין עסקנות ציבורית? שוין לאחר כל הבירורים? [= מה עם עסקנותו הציבורית? האם הוא כבר "לאחר כל הבירורים"? - ראה ספר "מקדש מלך" ח"ד עמ' תיד.

יא

ב"ה, ט"ו אייר תשי"ז

כבוד ידידי היקר הרה"ח ר' טוביה שי' וכו'

אמנם טרם קיבלתי תשובתך על מכתבי, אעפ"כ אני כותב לך היום בקצרה, מפני ענין שאולי ידוע לך.

עוד לפני למעלה משבוע הראה לי הרב חדקוב העתקה ממכתב שנשלח לפני חג הפסח אל מוקוטובסקי. המכתב עצמו הוא ברכה בנוסח הרגיל לחג הפסח, אולם בסופו יש הוספה שאני מעתיקה, וז"ל:

"ע"פ השמועות המגיעות לכאן נראה שזה זמן רב ביותר אשר כ' משך ידיו מעסקנות בצ"צ כהרגלו מאז (מלבד הו"ל של ספרים), ומובנת הפליאה מתופעה הכי מצערת ומכאיבה זו. האמנם לדעת כ' עתה היא שעת הכושר לנוס מן המערכה? או שלדעתו אכשור דרא? וקס"ד שעסקנות רצוי' אין מצליחה עתה, וכן לא תעמולה ליר"ש לתומ"צ - מופרכת בהחלט ע"י המציאות. ובפרט אשר מי מאתנו תוכן לבות בני", אשר ח"ו לא ישמעו לקול מוכיח ע"פ דרך התורה, גם אם ידבר אליהם השכם והערב, וכמרז"ל הוכח תוכיח עד מאה פעמים, ובדברים יוצאים מן הלב. מה שכן ברור, אשר העדר העסקנות בוודאי שלא תוסיף דבר להטבת המצב ביהדות ותומ"צ.

היה מצב איום ונורא ר"ל בימי יחזקאל (קאפ' ח"ט) שמאז אנשי כנה"ג לא היה עוד כמוהו (יומא סט, ב). ובכ"ז ידוע סיפור חז"ל (שבת נה, א), אשר

אפילו בהתבוננות קלה בו, תסמרנה שערות ראש
איש הישראלי.

אולי אין הסגנון דיפלומטי או מנומס כדי צרכו -
אבל בוודאי שאין החריפות מספיקה כלל בערך
הצרה ומצוקה בה עניני יהדות נמצאים בכ"מ".
עד כאן לשון־קדשו.

מעניין אותי לדעת אם וכיצד השפיע המכתב הזה
על מקבלו, האם הולידה בו שאיפה וכיו"ב ואם
בכלל סיפר למישהו וכו'.

לטובת הענין נדמה לי כי טוב **שלא** ידע כי ידוע
לך על תוכן המכתב או - באם אפשר - אפילו על
מציאותו, שכן באופן רשמי ידוע גם לי רק על תוכן
המכתב ולא על **מקבלו**.

יותר אין כרגע מה לספר. אולי יהיה בקרוב לספר,
כי אני עומד להיכנס על יחידות בימים אלה אי"ה.

והנני דור"ש בכמ"ד

אוריאל

איז מען געהרג'עט על איזה
שבועות: = ממשיכים להיות
"הרוגים" [כלומר, חסרי כח].
= אראפגעלאזענע נעזער: =
"בחוטמים מושפלים".

יב

ב"ה, ג' מרחשון תשי"ח

לידידי היקר ר' טוביה בן רחל טעמעריל שי'
רפו"ש וכט"ס

כדי לפטור את אמריקה כולה מן הדין אני ממהר
להשיב לך על מכתבך, הגם שאין בידי כרגע אגרת
יותר טובה מזו, אך מכיון שאני מתעתד להיות אי"ה
מחר ממילא בבנין האו"מ ומשם אפשר לשלוח גם
אגרות כאלה עם בולי או"מ, אני משתמש בזו.

ראשית דבר על עסקי רפואה. רואה אני כי בארץ
עשו מן השפעת האסיאתית עסק שלם. פה היתה
ב"ה בצורה לא כל כך חמורה, כל העסק נמשך
יומיים ואחר כך איז מען געהרג'עט על איזה
שבועות, ויה"ר שישלח השי"ת דברו וירפא לכל
חולי ישראל רפואת הנפש ורפואת הגוף אמן.

מכתבך - כעדות עצמך - היה הפעם קצר ואין
הרבה להשיב עליו..

על התוועדויות חודש תשרי בוודאי קבלת דו"ח
(וקצת כבר נמצא כבר בכתב).

אחר התוועדות שבת בראשית מתהלך העולם
קצת מיט אראפגעלאזענע נעזער, ובוודאי כבר
שמעת את סיפור המעשה, אך אולי יעניין אותך
לשמוע גם את הגירסא שלי ואת נסיון-ההסבר
שלי.

ובכן מעשה שהיה כך היה (בוודאי כבר ידוע לך,
כאמור): בשבת בראשית כגון השתא (היינו אסרו
חג שמחת תורה), כידוע יש ב' התוועדויות; אחת
לשם שבת מברכים ואחת לשם המשך שמחת

תורה (ובוודאי גם שמעת השיחות שכ"ק אדמו"ר שליט"א הסביר זאת גם ע"ד נגלה מצד עירובי תבשילין כו').

בהתוועדות הראשונה בעת הקידושא רבא סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א המעשה עם תלמידי הבעש"ט הידוע לך בוודאי "מאזדעש דא ניע כאטשעש" (אתה יכול אבל לא רוצה, שאמר לו הערל), ואמר כי אמנם מי האיש כו' אבל כמבואר בתניא במדרגות נמוכות יותר כל אחד שייך לזה ומה גם אם השליח יהודי.

וסיפר אחר כך (וכאן עלי להקדים תחילה כי בעת ההתוועדות הקצרה בשמחת תורה (ערב שבת) לפנות ערב ירד גשם, ומכיון שחלק מהשאלאש היה מכוסה עדיין בסכך בלבד - כי משאירים חלק מגולה כדי שיוכלו לאכל ולקדש בסוכה בשמיני עצרת כמנהג חב"ד - היה ממילא בוץ וכו' אך אעפ"כ התפללו קבלת שבת), והנה, סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א, היה ברצוני (אמר) שגם בשבת זו הסמוכה ליום-טוב יתפללו בהרחבה (היינו בשאלאש כי בבית המדרש צר המקום מאוד) ואמר לי משהו "עס איז קאלט און שמוציג" (כוונת האמור היתה כמובן על השאלאש שהיה באמת מלוכלך מהבוץ וקר).

והנה - אמר - אף שהשליח לא ידע מה שאמר ואין שום אשמה עליו - אבל זה שאליו נאמרה השליחות בוודאי יודע כי אחרי כל העבודה דחודש אלול וראש-השנה ועשרת-ימי-תשובה ויום-הכיפורים והד' ימים וחג-הסוכות ושמיני-עצרת ושמחת-תורה - עדיין "קאלט און שמוציג" - ובכה בדמעות שלישי יותר משראו אי פעם, ושלא כמנהגו לא נראה כמעט בת צחוק על פני-קדשו אחרי זה, והחל לאמור משהו אך עשה תנועה דוחה בידו ואמר "תנחומין של הבל". רק איזה זמן אחר כך אמר כי גם תנחומין של הבל הם משהו (בוודאי ראית השיחה).

ואמנם כמובן שהתפללו מנחה בסוכה ואפילו עם חזנות, אבל גם בהתוועדות הב' היו פני-קדשו קודרים כל הזמן, ועוד מראשית ההתוועדות ראו כמה דברים שכרגיל היה עושה בשעה הרבה יותר מאוחרת (שירת הילדים, חלוקת בקבוקי יי"ש, שיחה על מגבית ימי השנה, השיחה ע"ד הנשים כו') עשה הפעם במוקדם. ואף בהניגון ניע זוריצע כלאפצע אשר תמיד הוא רוקד בזה בשמחה עצומה, הפעם ישב בשקט ועיניו זלגו דמעות מאין הפוגות, ואכן ההתוועדות הזאת, אשר בשנים האחרונות נמשכה כל הלילה, נגמרה הפעם בשעה 10 בערב.

והנה ההסברים הניתנים לכך רבו כמו רבו, וההסבר החיצוני אשר הפריעו הפעם ונדחקו יתר על הרגיל (ואף כמה פעמים העיר על זה כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו) ובראשית ההתוועדות - כבר לאחר שבא כ"ק אדמו"ר שליט"א

הסביר זאת . . מצד עירובי תבשילין כו': בהתועדות השניה של שבת בראשית - נדפסה בתורת מנחם - התועדות חכ"א עמ' 140, ובהנסמן שם.

סיפר . . השליח יהודי: שם עמ' 133.

וסיפר אחר כך: שם עמ' 134. התפטרות אייזנשטיין: הרה"ח ר' יהושע יהודה אייזנשטיין ע"ה התפטר או מהנהלת עיתון "הקול".

ובנוכחותו, חיכו אולי רבע שעה עד שסידרו מקום ישיבה מכובד לידידנו . . (הבא כמובן ברגע האחרון), אבל אינני מאמין שזאת היתה הסיבה האמתית, וביחוד שאין בכך הסבר להבעת הפנים הקודרת ולדמעות הרבות.

הסבר "מוסמך" אף היושבים ראשונה במלכות אינם יכולים ליתן ואין יודעים, ולי נראה שיש לזה קשר עם הענין דשיחת שבת מברכים הנ"ל, והכוונה לא לענין פנימי - "רבי" (א רבי'שע זאך) אלא לכללות אנ"ש והנהגתם, אלא שכדרך צדיקי הדורות הוא תולה הקולר בעצמו. ועוד יותר הופתעו כי (שלא כאשתקד) אף בשבת נח (ואף שהיתה ר"ח ואף שביקשוהו במפורש) לא חפץ כ"ק אדמו"ר שליט"א להתוועד.

. . את הידיעה על התפטרות אייזנשטיין שמעתי כבר מזמן ואף הוא עצמו רמז לי על כך עוד בקיץ באחד ממכתביו. אעפ"כ אני סבור שצריך להמשיך ב"הקול" וחבל שאין האנשים מבינים זאת - ו"הבולטין" יוכיח.

בקרוב אשלח את המאמר על חודש תשרי להבטאון. אינני יודע אם יש ענין הפעם לשולחו ל"הקול" (. . וכרגע עלה בדעתי: אולי אשלח אותו על כתובתך וכטוב בעיניך עשה. הן אם קטן אתה בעיניך - מזכיר צא"ח בירושלים אתה וכאשר תחליט אתה כן יקום, ועכ"פ, אם תחליט כן למסור ל"הקול", עליך גם לדאוג לכך שהעתקה תגיע לבטאון במועדה.

אינני זוכר אם שאלתיך כבר איזה רושם עשה בארץ המאמר ב"הבוקר" (אף שהיו בו כמה שטויות וטעויות אבל אעפ"כ יש בו דברים ברורים). בערב ראש השנה וגם במכתבך אינך מזכיר על כך, ואם

ירצה סליפוי אולי יעתיק אותנו. עכ"פ שוב אי אפשר
לבוא בטענה אלי.

כאבע שיינדל ע"ה: הרבנית
שיינא אסתר בלוי ע"ה, אלמנת
הגאון ר' יצחק שלמה ע"ה
ואמו של הרב משה בלוי ע"ה.

הארכתני היום די ואסיים בברכה לרפו"ש וכט"ס
אוריאל

רק על ידך שמעתי על פטירת הבאבע שיינדל ע"ה.
גם היא היתה משרידי הדור ההולך שלא השאיר
אחריו דור בא...
אחריו דור בא...

יג

ב"ה, כ"א אדר תשי"ח

כבוד ידידי הרה"ג הרה"ת הרה"ח וכו' ר' טוביה שי'

אתך הסליחה על אשר לא השבותי לך עד עתה. תאמין לי כי הטרדות עולות למעלה ראש ואני איני מספיק פשוט לכתב אע"פ שיש מה לכתוב.

ראשית דבר אני מצרף פה את רשימותי מהתוועדות פורים. כמו בפעם הקודמת, זהו רק על יסוד רשימותי בלי שום אחריות מאיזו בחינה שהיא ואצ"ל בלתי מוגה.

השניה: לפני כמה שבועות (בכ"ג שבט) הייתי על יחידות ונשארתי כב' שעות. הפעם היה המדובר כמעט כליל על ענינים פרטיים, אבל יש מעניני הפרטיים העשויים לעניין גם אותך ולכן לא אמנע מלספר לך, ומה שאני מספר לך **אינו** בגדר סוד.

להבנת הענין עלי להקדים מה שאמרתי אני. הקדמתי כי כל מי שיש לו שמץ ידיעה בחסידות יודע כי כל ענין יוכל להיות בו גם ענין הפכי (מלאך המות הוא "טוב מאוד", קללות הן ברכות מעלמא דאתכסיא וכדומה), אבל בהנוגע אל הפועל אין המקרא יוצא מידי פשוטו ומעשי האדם צריכים להיות כפשוטו, ולכן אמרתי שגם מה שאני אומר הכוונה לדברים כמו שהם כפשוטם למטה מעשרה טפחים. ואמרתי כי למטה מעשרה טפחים הם למשל בשעה שהיתה ההתנפלות הגסה מצד זיידמאן עלי, עמדה ליובאוויטש מן הצד וזה נתפרש בעיני חלק גדול מאנ"ש שמחזיקים עמו.

והנה המאמרים שאני כותב וכיו"ב אין זו מלחמה פרטית שלי, אין לי כל ענין פרטי בזה וגם אינני סאטמארער, ואם למטה מעשרה טפחים המצב הוא כך - מה לי ולצרה הזאת? אינני מפחד, אמרתי, מפני בזיונות וכדומה אבל כשאני יודע מי שעומד מאחורי. הזכרתי את פרשת הד"ר עמיקם בשעתו שניהל מלחמה פרטית נגד הנציב העליון שיתנו לשלוח מברקים בכתב אשורית. אני, אמרתי, אינני ד"ר עמיקם, וממילא הגעתי לידי מסקנא שאני רוצה לצאת מכל הענינים הללו, להיות איש פרטי ולעסוק בפרנסה כדרך העולם (ואף היו לי תכניות מסוימות בענין זה). והשיב על זה: מופרך בהחלט, ואמר שלהיפך, צריכים להרבות בכתובה ודווקא בכיוון שאני כותב עד עתה.

ואמר שנוסף על הטעם מצד עצמו, הנה יש לו עוד טעם פרטי בזה, כי באם אפסיק לכתוב, אכניס אותו במבוכה, כי כבר היו אצלו שתדלנים והשתדלו אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א שיפעל עלי שלא לכתוב עוד, וכיון שיודעים שאני "א פאלגער", הנה אם אפסיק לכתוב יאמרו שבפקודת כ"ק אדמו"ר שליט"א עשיתי זאת. נמצא שכ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ו נשמע לעצתם.

. . כן הכחיש נמרצות את הידיעות של הרב שלמה גורן וכו' ואמר בפירוש שאיננו מתכוון לבוא לאה"ק. אולי, אמר, כאשר תהיה חנוכת הבית ויראו שאינני שם - אולי אז יאמינו שלא נסעתי. אבל, אמר, אינני יכול לעמוד יום יום ולהכחיש כל השקרים שמפיצים, כי אילו באתי לעשות זאת, אמר, צריך הייתי להתפנות מכל עסקי ולהוציא עתון יומי שיעסוק רק בהכחשת כזבים, ואינני רואה בזה את תפקידי ואף לא את התועלת שבזה. עד כאן לשון־קדשו.

כן הזכרתי (כמובן בלי הזכרת שם) שהיו שהקפידו על שפרסמתי בשעתו את תוכן היחידות דאייר תשי"ז ואמרתי שעשיתי זאת משום שהבנתי מדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א שניחא היה לו בזה. ואמר שלא רק זה, אלא שהיתה אז הוראה מפורשת מצדו שאפרסם הדבר. גם זה לידיעתך.

שלא לכתוב עוד: ביקורת על אגודת ישראל.

"א פאלגער": = צייתן.

הידיעות של הרב שלמה גורן: כאילו הרבי מתכוון לבקר בקרוב בארץ־הקודש.

להכחיש . . שמפיצים: ראה גם מענה הרבי מיום כ"ד שבט תש"מ (צדי"ק יסוד עולם, עמ' 57): "אמרתי כמה וכמה פעמים - שאינני אחראי כלל לכל הנאמר על־ידי כל אחד ואחד בשמיי". וראה הנלקט ב"התקשרות" גליון רסד עמ' 10.

קאפטן: = קפוטה, לבוש המקובל בקרב יהודי ירושלים.

הרב יודאסין: הגה"ח ר' אלכסנדר סנדר יודאסין ע"ה, מתלמידי ישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש. כיהן ברבנות ברוסיה הסובייטית. לימים עלה לארץ-הקודש וכיהן כרב קהילת חב"ד ביפו. מח"ס "תומכי תמימים" ו"הלקח והלבוש".

יד

ב"ה, יום ג' וירא תשי"ט
שוכט"ס לכב' הרה"ח וכו' ר' טוביה שי'

רואה אני כי חליפת המכתבים בינינו פורחת שוב ושמח אני על כך כי ביחוד בזמן האחרון אני ממעט מאוד לצאת החוצה מחמת חלישות, וכל מכתב - ביחוד ממך - הוא לי למשיב נפש ולכלכל את שיבתי.

בענין הקאפטן - אף שלכל השליחים אמרתי, אני חוזר ואומר שהמדובר הוא בקאפטן **צבעוני** (צהוב, ירוק, כחול - לא איכפת לי) ולא לבן, כי לבן הלא הזמנתי וקיבלתי רק לפני זמן קצר, ובינתיים בלה גם הקפטן הצבעוני שלי מזוקן ואני זקוק לחדש.

הרב יודאסין מתל אביב מאנ"ש נוסע לכאן אי"ה על חג הגאולה י"ט כסלו, ואמנם אינני יודע אם הוא נוסע בספינה או באוירון וכן אינני יודע אם אין זה לפי כבוד תורתו ועכ"פ אני מוסר זאת לידיעתך, כי אני חי כאן בשכנות ובידידות עם בנו ויש לנו קביעות ללימוד דא"ח בש"ק לפנות ערב.

כיון שאתה מתעניין בפרטי פרטים מבית רבינו אולי יעניינו אותך הפרטים הקטנים דלהלן (שחלקם כבר סיפרתי אולי, אך זכרוני חלוש):

במכתב הכללי לראש השנה פותח כנהוג "אל כל בני ובנות ישראל". המכתבים האלה יוצאים גם באנגלית ור' ניסן מינדל תרגם sons and daughters of Israel, שכן המלה היתה כאן במשמעה האמתי - ישראל, ולא שם המדינה. אעפ"כ ערער כ"ק אדמו"ר שליט"א על זה, ור' ניסן מינדל ואחרים יגעו כדי למצוא פתרון אחר

שיהא על צחות הלשון האנגלית אך לא יזכירו המלה בכלל - אף שלא בתור שם המדינה.

עוד לפני איזה חדשים (מסביב לחג השבועות לערך) יצא לאור גליון של נשי ובנות חב"ד לקראת הועידה שלהן אז.

אשה אחת [בסוד: זו היתה הגב' גורארי, בתו של הרב קאראסיק] כתבה מאמר, ובהיות והיא מארץ ישראל שגורה יותר בלשון עברית ומסרוהו לי לתרגמו לאנגלית, אולם קודם הוגש המאמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א לבקורת. בתוך כתב היד הזכירה הכותבת את הביטוי "עם ישראל חי", ותיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתב־יד־קדשו (ראיתי את כתב־ידו): "ישראל סבא חי".

אף שאלו רק פרטים קטנים, חשבתי אולי יעניינוך. יותר אין כרגע מה לספר.

שלום וכט"ס
אוריאל

ר' ניסן מינדל: הרה"ח ר' ניסן מינדל ע"ה (תער"ב־תשנ"ט), מזכיר כ"ק אדמו"ר הרי"צ, ולאחר מכן - חבר מזכירות הרבי.

גליון של נשי ובנות חב"ד: "די אידישע היים", ביטאון נשי חב"ד העולמי שיצא לאור במתכונת רבעון בשפת היידיש והאנגלית. נוסד בשנת תשי"ט. הביטאון זכה לחביבות מיוחדת מהרבי שאף הואיל להגיהו בקביעות [את חלקו האנגלי] לפני הוצאתו־לאור. החלק האידישאי נערך על־ידי הגב' טעמא גוראריה ע"ה ור' אוריאל השתתף בכתיבתו.

טו

ב"ה, יום א' י"ב אדר שני תשי"ט

כבוד ידידי הרה"ח וכו' מו"ה טוביה שי'

אחדשה"ט וכו' יקרת מכתבך קיבלתי ושמחננו בו מאוד והנני נותן שבח והודאה למי שאמר וכו' דיהבך לן ויה"ר שמכאן ואילך לא תדע עוד חולי ר"ל.

ואקוה כמו"כ אשר - כמובטח במכתבך - תתחדש גם חליפת המכתבים שלנו.

כתבתי רק לפני איזה ימים לאחיך שי' ובטח הראה לך את מכתבי והפעם הנני להוסיף כדלקמן.

בענין רי"מ דושינסקי והרבי של ר' אהרל"ך מסרתי תוכן מכתבו של אחיך לחלונות הגבוהים ובתשובה לזה נתקבלה שאלה בלשון דלקמן (השאלה היא בלתי רשמית, ועל כן בתשובתך גם כן נא לא להזכיר מי הוא השואל, רק התשובה לעצם השאלה):

"המסרו המדובר ע"ד ההכרח, ועתה ביחוד, **דלימוד** החסידות **בקביעות** וכמובן גם בשיבותיהם? אם הושמט או שקיצרו (כי דובר באריכות) צריך ליצור הזדמנות שיוכלו לשאלם הדובר על זה, ומה, ובפרטיות, וכו' וכו'". עכ"ל.

ובאם אפשר אשמח לשמוע תשובתך בענין זה באופן הנ"ל.

. . . מחר אי"ה עומד להגיע כאן ר' אברהם טרגר ואולי ימסור דר"ש יותר קרובה ממך.

ובינתיים אסיים בברכת שמחת פורים וכט"ס

הדור"ש באה"ר

אוריאל

רי"מ דושינסקי: הגאון ר' ישראל משה דושינסקי זצ"ל, ראש ישיבת "יוסף צבי - דושינסקיא". לימים גאב"ד של העדה החרדית בירושלים.

הרבי של ר' אהרל"ך: האדמו"ר ר' אברהם יצחק קאהן זצ"ל, מייסד חסידות תולדות-אהרן.

בענין רי"מ דושינסקי . . . נתקבלה שאלה: תקופה לפני כן היה הגרי"מ דושינסקי זצ"ל ביחידות אצל הרבי. עם שובו ארצה, ביקר אצלו מקבל המכתבים - יחד עם חסידים נוספים - כדי לשמוע מכלי ראשון את תוכן שיחתו עם הרבי. לאחר הביקור דיווחו על כך למזכירות, ובעקבות הדיווח התקבלה השאלה דלקמן. [לאור זאת, הגיעו לביקור נוסף אצל הגרי"מ, שבמהלכו סיפר מעצמו על תוכן הנקודה הנ"ל מתוך היחידות].

ר' אברהם טרגר: הרה"ח ר' אברהם טרגר ז"ה, מבכירי פאג"י בירושלים ומראשי חסידות אמשינוב.

טז

ב"ה, ערב יום הכיפורים תש"כ
גח"ט לידידי ר' טוביה שי' שוכט"ס

שלחתי לפי כתובתך היום בדואר אויר חבילת לעקאך ובתוכה ארבע שקיקים קטנים. על כל אחד רשום שם - היינו אתה, אחיך ר' עמרם, אחיך ר' יוסף ואבי שטרן.

הלעקאך הוא מה שבקשתי מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א הבוקר עבור . . . והיא החתיכה הנמצאת בשקיק. ע"ד אבי שטרן שאלני כ"ק אדמו"ר שליט"א אם הוא קרוב של ר' חיים שטערן ואמרתו לו שהוא קרוב במקצת.

בוודאי שמעת על השיחה הבלתי צפויה הנרגשת בליל ערב ראש השנה (כלומר באור ליום ו' ערב ראש השנה) לאיזשהו בחורים ואברכים בענין "ופרצת". ואכן בהישיבה דפה - וכפי ששמעתי היום גם בישיבות של ערי השדה - שומרים המשמרות בתורה ותפלה כ"ד שעות באין הפסק.

כתבתי רק לפני זמן קצר ועל כן אין הרבה להוסיף. אני זקוק לרפואה גדולה ואקוה שהתענית יעבור בשלום בע"ה ומן השמים ירחמו.

מחמת טרדות היום לא אאריך הפעם והנני מצפה לשמוע ממך אך טוב.

הדור"ש באה"ר
אוריאל

ר' חיים שטערן: הרה"ח ר' חיים שטרן ע"ה, מראשי פאג"י, שלימים נהיה לחסיד חב"ד.

השיחה . . . בענין "ופרצת":
נרפסה בתורת מנחם -
התועדויות חכ"ו עמ' 231
ואילך.

תמריל בת' . . טעמרייל בט':
מקבל המכתבים נהג - על
יסוד המבואר בפוסקים ששם
שמקורו בלשון-הקודש
ונשתרבב לאידיש - נכתב
בלשון-הקודש) - לכתוב את
שמה בת'. לימים הוברר לו
שאביה כתב את שמה בט',
ובעקבות זאת פנה בשאלה אל
הרבי. במענה כתב הרבי שהשם
צריך להיכתב כפי שהוא על
דעת נותן השם.

ר' חנוך גליצנשטיין: הרה"ח ר'
אברהם חנוך שי' גליצנשטיין,
מוותיקי וחשובי עסקני חב"ד,
חבר הנהלת מוסדות חינוך
חב"ד בירושלים, ובעבר -
מנהל ישיבת "תורת אמת".

בהתוועדות חג השבועות: בכל
הבא לקמן - ראה תורת מנחם
- התוועדויות חכ"ח עמ' 121
ואילן.

יז

ב"ה, ערש"ק בהעלותך [תש"כ]

כבוד ידידי אהובי ר' טוביה שי'

קיבלתי יקרת מכתביך, ועד כמה ששמחתי בקבלת
אות-חיים ממך, הנקל לשער כמה נצטערתי
לשמוע על מצב בריאותך ומה בידינו לעשות אלא
להתפלל לאבינו שבשמים רופא נאמן ורחמן ויהי
רצון שתזכה לרפואה מהרה ושלמה.

מובן שמסרתי את הכל מיד לבית רבי והיה ספק
בידי בדבר כתיבת שם אמך תחי', כי אתה כתבת
תמר'ל בת' ואילו אביך שי' לפני איזה שנים - ל"ע -
הזכיר טעמרייל בט', ומסרתי ככתיבתך כי יודע אני
אותך למדקדק יותר בענינים כאלה.

באשר לר' חנוך גליצנשטיין - ת"ח - הלא בוודאי
שמעת שעלה לגדולה על שולחן מלכים.

וליתר בטחון אספר לך השתלשלות הענינים
בדרך ארוכה וקצרה: בהתוועדות חג השבועות
היה ה"מסמר" שהכריז כ"ק אדמו"ר שליט"א על
מגבית מיוחדת שכל אחד נדרש לתרום 200 דולר
- ועוד \$20 עבור כל אחד מבני ביתו, ואף בחורי
הישיבה \$20 כל אחד. והיתה שיחה על כך - ע"ד
פדיון שבויים שהתעסק בזה הבעש"ט ובוודאי
שמעת. והגביל כ"ק אדמו"ר שליט"א זמן - ז'
ימי התשלומין דעצרת - אשר עד אז חייב כאו"א
לסלק והפעם היה הכל בהקפדה יתרה.

ביום האחרון דימי התשלומין - יום ג' השבוע -
סמוך לשקיעה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א משקה
וחתיכת חלה מהתוועדות שבועות לכל אחד
מהנותנים (ובהקפדה דוקא שלא יקח אחד בשם

חברו) ומיד ישב - באורח בלתי צפוי - להתוועדות קצרה (כשעה וחצי) בבית המדרש, וכאן הזכיר ג' פעולות שנעשו בסמוך: התחלת הבנין בשיכון חב"ד בירושלים, התחלת הבנין הנוסף בכפר חב"ד והתקבלות הכתב־יד של ר' חנוך גליצנשטיין (כ"ק הזכיר רק את המשפחה "גליצנשטיין" - יודע אני שמתעניין אתה בפרטים כאלה).

. . באשר לאפידיוויט, היה לי - ויש לי בענין זה קשר טוב עם זופניק - אלא שמחמת סיבה בלתי ידועה לי אין להשיג את תעודת מס ההכנסה שלו לפי שעה (שזה הכרח באפידיוויט) ואראה מה אוכל לעשות.

בנוגע ל"אגדה" על אחרון־של־פסח - הרי לך דוגמא טיפוסית כיצד אפשר לעשות בלוף בלי לאמר שקר ממש, וכיון ששאלת - גופא דעובדא כך הוא:

מנהג הוא בבית רבי פה מימים ימימה (עוד מימי אדמו"ר נבג"ם) לשלוח בכל רגל (ולעתים גם בפורים) בחורים וגם אברכים לבתי כנסיות בחלקים שונים מהעיר לעורר ע"ד ענינים נחוצים - חינוך וכדומה הכל לפי צורך המקום - וגם לשמוח בשמחת הרגל. בסוכות - זה בעיקר בליל שמחת תורה, בשבועות - בליל ב' דחג השבועות, ובפסח - בליל אחרון של פסח.

במשך השנים התפתחה מסורת לאיזה חלק מחלקי העיר הולכים בכל חג, כבר נשתרש המנהג שבפסח הולכים לוויילאמסבורג.

והנה, חלק מהסדר הוא שאחר שכל המשתתפים (אגב, בשנים האחרונות מטפלת בזה צא"ח) הלכו לבתי כנסיות בשונים - זוגות או יחידים - בין מנחה למעריב - מתקבצים כולם בבית אחד מחשובי אנ"ש באותה שכונה, מקדשים וטועמים וחוזרים ל-770 בשירה וריקוד. בוויילאמסבורג מתאספים כל שנה כנ"ל בביתו של הרה"ח ר' אברהם זיסקינד (מחניכי תורת אמת בחברון וירושלים - חברם של ר' דוד גולדברג ור' יהושע ליפקין וכו', ואחר כך תת"ל בוורשא) הגר בשכונה זו כבר עשרות בשנים (כי נמצא כאן כבר זה כשלשים שנה) - וכן היה גם השנה. אלא שבדרך חזרה - העוברת ממילא לא רחוק מביתי - נעצרה כל הכבודה גם ליד ביתי - היה יותר אנשים משיוכלו להיכנס פנימה - ויצאתי החוצה, וכך עמדנו ושרנו ורקדנו כמה רגעים. אלא שכיון שהמנצח על המבצעים האלה הוא ר' דוד ראסקין (בנו של ר"י ראסקין מראשל"צ) - מראשי צא"ח - והוא ידוע כבעל יד חזקה ובעל קבלת עול עד כדי עקשנות - יש בעלי סברא הטוענים שאף לשינוי קל כזה ב"תכנית" לא היה ר' דוד ראסקין מסכים אלמלא קיבל הוראה "מגבוה" - אבל בבירור אין איש יודע.

התוועדות קצרה . . הזכיר ג' פעולות: ראה שם עמ' 143.

אפידיוויט: = תצהיר של אזרח אמריקני המתחייב לשאת בהוצאות קליטת אזרח זר.

ר' אברהם זיסקינד: הרה"ח ר' אברהם זושא זיסקינד ע"ה, שימש כשו"ב ואח"כ ראש כולל לאברכים.

ר' דוד גולדברג: הרה"ח ר' דוד גולדברג ע"ה, ממשפיעי אנ"ש בירושלים.

ר' יהושע ליפקין: הרה"ח ר' יהושע מרדכי ליפקין ע"ה, משפיע בית כנסת חב"ד בשכונת "מאה שערים" בירושלים.

ר' דוד ראסקין: הרה"ח ר' דוד רסקין ע"ה (תרפ"ז - תשע"א), יו"ר "צעירי אגודת חב"ד" בארצות-הברית ומנהל ישיבת "תומכי תמימים" ליובאוויטש המרכזית - 770.

ר"י ראסקין: הרה"ח ר' יעקב יוסף רסקין ע"ה (תרס"א - תשמ"ו), מתלמידי ישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש, שימש כמוהל מומחה. לימים עלה לארץ-הקודש והתיישב בראשון לציון (ולאחר-מכן בכפר חב"ד).

בהשיחה אל הנשים . . ללמוד וכו': ראה שם עמ' 137 ואילך. שיחה ע"ד שידור התניא בראדיא: ראה שם עמ' 145 ואילך.

עכ"פ זהו סיפור המעשה ומכאן תוכל לראות עד היכן כוחו של בלוף מגיע. ודאי שהיה זה יפה מצד החבריא - והטעם הפשוט לזה הוא מצב בריאותי - אבל מכאן עד לשמועות המתהלכות מרחק רב. ר' אלימלך ובר הוא המקור לזה, כי הוא היה אורחנו באותו ליל אחרון-של-פסח והיה נוכח . .

אם מצב בריאותך מרשה זאת, אשמח לשמע תגובתך על מאמרי על 200 שנה להבעש"ט ב"הקול" (אקוה שהדפיסוהו).

איני יודע אם ידוע לך שני דברים - הא' שבזמן האחרון החל כ"ק אדמו"ר שליט"א תובע מאוד שילמדו - פשוטו כמשמעו, הן נגלה הן דא"ח. ובשבת אחר שבועות (שגם כן היתה התוועדות כי בשבועות לא הספיק הזמן מחמת קוצר לילות הקיץ והצורך להתפלל מעריב כו') בהשיחה אל הנשים אמר שלא יתנו לבעליהן לישון לא בלילה ולא בבוקר רק יעירו אותם ללמוד כו'. הב' - בזמן האחרון נעשו פעולות שונות מטעם ליובאוויטש בענין הצניעות.

כן אולי שמעת שבי"ב סיון (כנ"ל) היתה שיחה ע"ד שידור התניא בראדיא, וסיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א סיפור ע"ד זקנו שהיה חסיד אדמו"ר מהר"ש וכשחזר לביתו שאל אותו אחד הבע"ב דעירו שהיה תמוה בעיניו הנהגתו של המהר"ש שנהג כידוע מנהג עשירות והשתמש בקופסת טאבאק של זהב, מקל של זהב וכו' ואמר לו זקנו של כ"ק אדמו"ר שליט"א: טיפש, הלא אם ברא הקב"ה זהב בעולם - בשביל מי בראו - בשבילי או בשבילך? לא בשביל שיהיו נשיאי ישראל משתמשין בו?

ועד"ז אמר שכל כח טבעי שברא הקב"ה בעולמו

מתחילתו נברא בשביל התורה ובשביל ישראל
- ולא לשימוש אחר. וגם אלה המתנגדים - הנה
בעסקיהם אינם נמנעים מלשלוח מברקים - אף
שגם הם נשלחים ע"י רדיו כו'.

עוד שאלה: האם עדיין יוצא "בטאון חב"ד"? בזמן
האחרון לא שמעתי על זה.

ואסיים במשנה הברכה לרפו"ש מקרב לב,

הדור"ש באה"ר

אוריאל

בענין האוירון: כנראה הכוונה לטיסת הצירטר הראשונה מארץ-הקודש שהתארגנה אז לקראת תשרי תשכ"א.

הבנין בחצר כ"ק . . . הולך ונבנה: הכוונה להמשך שיפוץ ואיטום הישאלאש' והפיכתו לבית-המדרש.

יח

ב"ה, מוצש"ק נחמו תש"כ

לידידי היקר ר' טוביה של' שוכט"ס

במה אקדם ומה מחילה אבקש אכן גדלה שמחתי עד למעלה ומה אתחיל לספר לך תירוצים ואין לי אלא לקבל על עצמי בלי נדר בקבלה על להבא לתקן את שגיאות העבר.

ובכן, רב תודות לך על מכתביך ועל התעניינותך ועל קיבוץ הידיעות בשבילי, ונא להמשיך בזה.

בענין התאוננותך, אל תדאג, לא חסכתי ח"ו אוכל מפי או מהוצאות הריפוי - מזה כשלשת רבעי שנה שלא הלכתי אל רופא בענין מחלתי ואיני מאמין עוד - וגם הרופאים אינם מאמינים שיוכלו לעשות מה וממילא אין הוצאות. ולגופא דעובדא, יש לפעמים חשבונות פרטיים-אישיים שלא תמיד אפשר לגלותם ואולי - לכשתהיה פעם הזדמנות נוכל לדבר גם על זה. רק זאת אגיד אשר ההחלטה הזאת נגמרה אצלי עוד בטרם קיבלתי את המכתב מזקנתך וסרו תלונותיך.

בענין האוירון - שיהיה בשעטו"מ - מה אוכל להגיד יותר?

הבנין בחצר כ"ק אדמו"ר שליט"א אמנם הולך ונבנה וכפי הנראה יהיה מוכן לימים הנוראים הבעל"ט - אבל עדיין המקום צפוף מאוד בלעה"ר. מחיי הפרטיים-הכלליים אוכל לספר לך קצת (ביודעי שבדרך כלל אתה מתעניין בכגון אלה).

ידוע לך אולי שעוד בחורף השתא קניתי מכונתי ולמדתי לנהוג (ביד בעזרת ציוד מיוחד) וגם זוגתי

תחי' למדה את המלאכה (אל תיבהל - פה בכלל אין זה מן החידושים הגדולים, אבל בנידון דידי היה זה הכרח ממש בגלל מצבי).

זה מזמן חפצתי לבקר בעיר מונטריאול בקנדה, אך דחיתי זאת מפעם לפעם, לא בגלל הוצאות הנסיעה (שאינם נוראים כל כך) אלא פשוט - קיצור הדברים: אחד מאנ"ש הדרים בשכונתי ילדיו נמצאים שם על משך הקיץ אצל גיסו (הר"ו גרינגלאס משפיע תת"ל שם, אולי שמעת שמעו) ורצה ליסע לבקרם וכך נסענו שנינו הוא ואשתו ואני וזוגתי על ש"ק פרשת פינחס למאנטריאל. יצאנו ביום ה' בלילה והגענו ערש"ק בוקר (התחלפנו בנהיגה), וחזרנו ביום א' צהריים והגענו ביום א' אחר חצות.

אף שרבים מאנ"ש נמצאים במעונות קיץ בכל זאת ארגנו התוועדות במקום אכסנייתי והתוועד הר"ר פרץ שי' מוצקין, והתוועדות נמשכה משעה 1 עד סמוך לשקיעה, במקצת לכל הפחות צו געבן א קראץ לקליפת העצבות המעיקה עלי.

לפי עצת ידידים כתבתי בשובי מכתב אל כ"ק אדמו"ר שליט"א ובו הידיעה על ההתוועדות ותוכנה. לא התכוונתי בכך אלי, פשוט למסור ידיעה לכ"ק אדמו"ר שליט"א ולא צפיתי לתשובה למכתב זה. אעפ"כ, כעבור איזה ימים, קיבלתי תשובה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א, כמנהגו (להדרים כאן) רשומה בכתב-יד קדשו בשולי הגליון. ואף שרוב דבריו נוגעים אלי בפרטיות, בכל זאת אעתיק חלקם כאן - **שלא לפרסום** (כי איני צריך ואיני חפץ אשר בראש חוצות יחטטו הכל בעניני הפרטיים ובמכאובי הפרטיים וד"ל), אבל בידועי ומכירי רגשות ידידותיך אלי יש אתי מקום לסברא אשר תהיה לך קצת הנאה מזה, ואגב, מעניין אותי לשמוע פירושך על כך.

וכדי שלא אצטרך לדחוק ביותר, אעתיק התשובה על האגרת השניה שאני שולח בזה. ואקדים את ההסבר כאן, כי אינני בטוח אם ידוע לך אופן עניית כ"ק אדמו"ר שליט"א על המכתבים להדרים בכאן שאינם נשלחים בדואר. מנהגו שרושם את הערותיו בכתב-יד קדשו בשולי הגליון, או לפעמים שמותח קו או עושה עיגול תחת כמה תיבות ממכתב הכותב ומזה משתמעת התשובה, וברצוני להעתיק דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בדיוק, עלי לעשות כאן כך: את הקטע הנידון **ממכתבי** אכתוב בדיון זו (השחורה) שבה אני כותב עכשיו, ואת הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א - בשוליו בצד ימין (בדיוק כמו שהיה במקור) בדיו אדומה. (המשך באגרת השניה).

אגרת ב'

וזה נוסח הקטע ממכתבי (וההערות מימין, כאמור, תשובת כ"ק אדמו"ר שליט"א):

(כתבתי אשר הכבוד הרב אשר חלקו לי שם, היה מאוד בלתי נעים לי) "לא מבעיא מצד מעלתי העצמית בזה אין לי ספק שגם לא העלה זאת איש בדעתו, אבל גם לא מצד אותה המעלה שכנראה חשבו שיש בי מצד שייכותי אל המקור ועל זה התביישתי בוושה גדולה" (עד כאן ממכתבי).

הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א:

פשוט שאם מחשבה שלהם] "חשבו שיש בי מצד שייכותי אל המקור" צודקת (ופשוט דהבחירה בידו), הרי במילא פטור מן] "התביישתי בוושה גדולה".

בהנ"ל גם מענה ושלילת התאוננותו לפני על מצבו שכאילו בליובאוויטש מביטים עליו כשייך למק"א וכו' [ובמילא בטלה האמתלא למיעוט השמחה והפעולה].

עד כאן לשון קדשו.

הנ"ל כאמור אינו לפרסום. יש עוד הערה אחת במכתב אשר אין לי התנגדות לפרסמה [ואעתיקה בזה לפי השיטה הנ"ל]. הזכרתי במכתבי את דברי הרה"ח ר' פרץ מאצקין בעת ההתוועדות, והזכרתי בין היתר אשר דיבר מצד א' על מעלת חסידים הראשונים שגדלה מחסידי זמננו, ומצד ב' על מעלת חסידי כ"ק אדמו"ר שליט"א שיש בהם מעלה אף על חסידים הראשונים, ואמרתי במכתבי: "לאידך גיסא יש כיום מקושרים במסירה יותר משהיו".

והוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומקיימים בפועל

הר"ו גרינגלאס: הגאון החסיד ר' מנחם זאב גרינגלאס זצ"ל (תרע"ז - תשע"א), משפיע ישיבת "תומכי תמימים" ליובאוויטש במונטריאול.

הר"ר פרץ שי' מוצקין: הרה"ח ר' פרץ מוצקין ע"ה, משפיע אנ"ש במונטריאול.

הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א: הערות הרבי באו בעיצוב שונה, והאותיות הרגילות המשולבות הם מדברי ר' אוריאל שסימן הרבי במענהו.

למק"א: = למקום אחר. כוונת הדברים שמתייחסים אליו כאילו שייך לחוג קנאי. וראה לעיל במכתב מיום כ"א אדר תשי"ח.

דרישת חב"ד שדלא כהנהגת טלנא (חה"פ תרצ"ד כ"א)". עד כאן לשון קדשו.

ועתה, להבדיל בין קדש לחולי חולין, תודה על ידיעותיך . . וברוך כו' והבדילנו כו' שלא שם חלקנו כו', ובכ"ז אנא התמד בידיעותיך כגון אלה.

אשתדל להשיג עבורך את הספר "מן המיצר" מאת הרב ר' מיכאל דב ווייסמאנדל ז"ל.

קיבלתי דר"ש ממך ע"י ר' חיים שטרן. רק זאת אדע שהיה ביחידות אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א למחרת י"ג תמוז יחד עם שאר האורחים.

אקוה שמכאן ואילך תשוב חליפת המכתבים שבינינו ללכת בתמידות כסדרה.

והנני דור"ש באה"ר

אוריאל

דר"ש לכל משפחתך.

ומקיימים בפועל . . טלנא: הכוונה למה שנתבאר בהנסמן בהערה הבאה, שדווקא על-ידי העבודה בשיטת חב"ד - בניגוד לדרך העבודה בחסידויות פולין (כדוגמת טולנא, ראה שם) - ישנה ליהודי היכולת לוותר על טובתו הרוחנית האישית לטובת רוחניות זולתו. חה"פ תרצ"ד כ"א: שיחת חג הפסח תרצ"ד סכ"א - נדפסה בלקוטי דיבורים [המתורגם] ח"א עמ' 180.

<< זהו המכתב האחרון מר' אוריאל, והוא נכתב מבית הרפואה בלונדון בו היה מאושפז (עד לפטירתו בט' כסלו תשכ"ב), לאחר שחזר מביקור בארץ־הקודש ובדרכו עצר בשליחות הרבי בכמה ממדינות אירופה (ראה לעיל ב"דיוקנו של חסיד").

יט

ב"ה, ערב יום הכיפורים תשכ"ב
לידי"נ ר' טוביה שי'

קשה עלי מאוד הכתיבה - פשוט מבחינה גשמית - בשעה זו אבל מצפוני אינו מרשה לי שלא לכתוב לכל הפחות היום.

על מצבי והקורות אתי מסתמא שמעת. אני שוכב בבית חולים בלונדון - נתברר שהמחלה שרשה בדלקת די חמורה בכליות, ומוכרח אני להישאר על יום הכיפורים וכל חודש תשרי, וזקוק אני לרחמים.

רק בקצירת האומר אודיעך כי השליחות הקצרה בהאלאנד נדמה לי שהצליחה בע"ה במדת מה.

מעניין לשמוע מה נעשה בדברי הס"ת שלי?

אם תרצה תוכל לכתב לי הנה, כי כאמור, עלי להישאר עוד פה עד שירחם מן השמים.

בין אנ"ש מצב של ת"ב ממש מטעם הידוע וד' ירחם על שארית נחלתו.

באהבת אמת וברכת גח"ט

אוריאל

הוספה

בשנת תשט"ז תרגם ר' אוריאל ע"ה את ספר התניא לאידיש בהוראת הרבי. מהדורת התניא באידיש [לפחות חלקה - ראה לעיל עמ' 36] עברה את הגהת הרבי לפני הדפסתה. לפנינו שלושה תצלומים מעלי ההגהה על תרגום פרק א'.

ס' תניא - אוריאל

ב"ה

פרק א תניא - מיר האבן געלערנט אין דער ברייתא (סוף פ"ג נדה): משביעים
 ואחוהי צדיק ואלהי רשע ואפילו כל העולם כלו אומרים לך צדיק אתה הי ה
 בעיניך כרשע - (איידער א מענטש ווערט געבוירן) כאשווערט מען איהם: דו זאלסט
 זיין א צדיק און זאלסט ניש זיין קיין רשע. און אפילו אויב די גאנצע וועלט
 זאגט דיר אז דו ביסט א צדיק - זאלסט דו אין דיינע אייגענע אויגן זיין א רשע.
 דארף מען פארשטיין: מיר האבן דאך געלערנט (אבות פ"ב) ואלהי רשע ב"ה
 עצמן- דו זאלסט ניש זיין קיין רשע ^{און דיינע אייגענע אויגן}. אויך, אויב
 ער וועט ביי זיך אין די אויגן זיין א רשע ווי א רשע, וועט איהם דאך זיין
 שלעכט אויפ'ן הארץ און ער וועט נישט קענען דינען דעם באשעפער מיט שמחה
 און מיט א גוט הארץ. וועט איהם ווידער האטן אינגאנצן נישט שלעכט זיין
 אויפ'ן הארץ - קען ער דאך חלילה קומען צו קלוח. דער ענין איז אבער אזוי:
 מיר געפינען אין דער גמרא פירף איינטיילונגען: צדיק וטוב לו - א צדיק וועמען
 ס'איז גוט, צדיק ורע לו - א צדיק וועמען ס'איז שלעכט, רשע וטוב לו - א רשע
 וועמען ס'איז גוט, רשע ורע לו - א רשע וועמען ס'איז שלעכט - און א בינוני-
 א מיטל-מענטש. די גמרא זאגט ווייטער פארשט צדיק וטוב לו צדיק גמור.
 א צדיק וועמען ס'איז גוט איז א פולשטענדיגער צדיק. צדיק ורע לו - א צדיק וועמען
 ס'איז שלעכט איז א צדיק וועלכער ס'איז נישט פולשטענדיג. אין רעיא מהימנא פרשה
 משפטים שטייט אז צדיק ורע לו מיינט א צדיק וואס דאס שלעכטס וואס איז פאראן
 אין איהם איז גענוג צו דעם גוטס אין איהם א.א.וו. די גמרא, סוף פ"ס ברכות
 זאגט: צדיקים יצר טוב שופטן כו' רשעים יצה"ר שופטן בינונים זה וזה שופטן וכו'.
 אטר רבה כגון אנה בינוני א"ל אביי לא שביק מר חיי לכל בריה וכו' - איידער
 די צדיקים-משפט דער יצר טוב, איידער די רשעים-משפט דער יצר-הרע, איידער די
 בינונים-משפט'ן ביידע, דער און דער. האט רבה געזאגט: אט, משפט, איך פיר א בינוני".
 האט איהם אביי געזאגט: (אויב דו זאגסט אז אפילו דו ביסט א בינוני) לאוטו דאך
 נישט איידער קיין יעבן פאר קיינעם א.א.וו.

כדי דאס אלץ ריכטיג צו פארשטיין, און כדי צו פארשטיין אויך וואס איוב
 האט געזאגט (ב"ב פ"א) רבשנו של עולם דו האסט געשאפן צדיקים, דו האסט געשאפן
 רשעים. מיהר אבער ווייסן דאך אס א מענטש ווערט נישט פארניט געשאפן א צדיק אדער
 א רשע: 7 -

אויך כדי צו פארשטיין דעם מהות פון דער מדרגה פון א בינוני וואס קען
 דאך געוויס נישט מיינען אז ער איז העלפט זכיות און העלפט זינד, ווייל אויב
 אזוי - ווי האט זיך געקענט רבה אזוי ריכטיג טועה זיין אין זיך און זאגען
 אז ער איז א בינוני? מיר ווייסן דאך אז ער האט זיך ווייל האט זיך קיינמאל
 נישט אפגעשטעלט פון לערנען, אזוי ווייס אז אפילו דער מלאך המות האט אויף
 איהם קיין שליטה נישט געקענט האבן. סא ווי אזוי נשע האט ער געקענט
 א טעות האבן? וועגן חלילה העלפט זינד? און נישט נאר דאס: בשעה
 איינער טוט אן עברת ווערט ער דאך אנגערופן רשע גמור (א פולשטענדיגער
 רשע) און אויב ער האט דערנאך חשבה געטאן-ווערט ער אנגערופן א צדיק גמור.

2

און אפילו דער וואס איז עובר אויף א גרינגען איסור, מדברי סופרים
 א רשע, אזוי ווי ס'שטייט אין דער יבמות פרק ב' און אין דער גמרא נו
 פרק א' און אפילו דער וואס ס'איז איהם מעגליך צו פאסטעסירן און ער טוט
 ווערט אנגערופן רשע (שבועות פ"ו) און מכל שכן און קל וחומר ווער ס'אי
 מבטל א מצווה עשה וואס ער וואלט געקענט מקיים זיין, אזוי למשל ווי איינער
 ווער ס'וואלט זיך געקענט עוסק זיין אין לערנען חורה און ער טוט עס נישט,
 וואס ווערן ~~האבן די חכמים~~ ^{אין} געדרושנ'ס דעם פסוק: כפי דבר ד' בזה"ו - ווארום
 ער האט מצוה בעווען ג-ט'ס וואָרס א.א.וו. ^{אין} איז דאך פשוט אז ער ווערט
 אנגערופן רשע, נאך מעהר ווי איינער וואס איז עובר א איסור דרבנן; ^{אין} -
 אויב אזוי קומט דאך אונס ^{אין} אז דער בינוני האט אין זיך אפילו נישט די
 זינד פון ביטול חורה. דעריבער איז שוין רעכט פפארוואס רבה האט זיך טועה
 געווען אין זיך אליין און געהאלטן אז ער איז א בינוני.
 און דאס וואס ^{אין} וועלעם זאגט אז "העלפס אויף העלפס" ווערט אנגערופן
 א בינוני און דער וואס האט ^{אין} רוב, א מערהייט פון זכיות ווערט אנגערופן א
 צדיק, דאס איז נאר א טייל ^{אין} דעם ענין פון שכר ועונש - באליינונג און שטראף.
 ווייל א מענטש ווערט גלמשט לויט דעם רוב ^{אין} פון זיינע מעשים און ער ווערט
 אנגערופן "צדיק" גערעכט אין זיין משפט, ווייל ער גייט ארויס זכאי, וואס איז
 אבער שייך צו די ריכטיגקייט פון דעם ^{אין} באשיינונג און דער מעלה פון זיין דער
 איינטיילונג פון די מדרגה פון צדיקים און בינונים - האבן דאך די חכמים
 געזאגט: איבער די צדיקים משפט ^{אין} רעגירט דער יצר טוב, אזוי ווי זער פסוק
 זאגט: "ולבי חלל בקרבי" - מיינ הארץ איז גריי א טויטער אין מיר" - ווארום ער
 האט נאר מעהר קיין יצר הרע נישט, ווייל ער ^{אין} האט איהם געלאזט דורך
 חענימ'ס. ווער ס'איז אבער נישט צוגעקומען צו דער מדרגה, כאטש זיינע זכריות
 זיינען מעהר ווי זיינע זינד - דער האלט גאר און גארניש ביי דער מדרגה
 פון א צדיק. דעריבער האבן אויך די חכמים געזאגט אין מדרש: אז דער אויבערשטער
 האט געזעהן די צדיקים ווי ווייניג זיי זיינען, ^{אין} ער געבאנען און האט
 זיי איינגעפלאנצט אין איסליכן דור א.א.וו. און אזוי ווי דער פסוק זאגט:
 וצדיק יסוד עולם. - דער צדיק איז דער יסוד פון דער וועלט.
 די דערקלערונג פון דעם ענין איז אבער לויט דעם וואס ר' חיים וויטל
 ז"ל האט געזאגט אין שער הקדושה (און אין "עץ חיים שער ב' פ"ב) אז איסליכער איד
 - סיי צדיק סיי רשע - האט אין זיך צוויי נשמות, אזוי ווי ס'שטייט "ונשמות אני
 עשיתי" - "און די נשמות (לשון רבים) האב איך געשאפן", וואס דאס מיינט צוויי
 נשמות: נשמה איין נפש איז פון דעם זייט פון דער קליפה און דער נשמה אחרת,
 און זי איז די וואס טוט זיך אן אין דעם מענטשנ'ס בלוט און גייט ^{אין} לעבן
 דעם מענטש גוף. אזוי ווי ס'שטייט "כי נפש הבשר בדם היא" - "ווארום דער נפש
 פון א פלייש איז אין בלוט" און פון איהר קומען אלע שלעכטע מדות, פון די פיר
 שלעכטע יסודות וועלכע זיינען אין איהר. ד.ה. כעס און גאוה וועלכע נעמען זיך

כמה
 תשובה
 על שאלת
 צדיקים
 11/11

עמ

3
 פון דעם יסוד פון פייער, ווי האט א טע (ארויפצושייגן) אין דער הויך; די
 האה נאך פארגעניגן וועלכע נעמט זיך פון דעם יסוד פון וואסער, ווארעם וואסער
 קמאכט וואקסן אלע מיני הענוגס. / הוללות / און ליצנות און / ^{לעבן} ~~ברבנות~~ ^{לעבן} ~~האלטער~~
 און דברים בטלים נעמען זיך פון דעם יסוד פון רוח-ווינד, און פוללקייט און
 עצבות, צוגעלייגסקייט - פון דעם יסוד פון ערד און שטייב. אויך די גוטע
 מדות וועלכע ליגען אין דער טבע פון יעדן אידן פון זיין נאטור, אזוי ווי
 למשל רחמנות און גמילות חסדים - נעמען זיך פון דאס, ווייל ביי אידן נעמט
 זיך אט דער נפש פון קליפה - פון דער קליפת "גה" אין וועלכער ס'געפינט זיך
 אויך גוטס, און זי נעמט זיך פון דעם סוד פון "עץ הדעה טוב ורע".
 נישט אזוי די נשמה פון די פעלקער, זי געצענדיגער וועלכע נעמען זיך פון
 אנדערע, טמא'דיגע קליפה, אין וועלכע ס'איז גאר קיין גוטס נישטא. אזוי ווי
 ס'שטייט אין עץ חיים שער מ"ס פ"ג או דאס גאנצע גוטס וואס די גוים זי
 געצענדיגער טוען - טוען זיי א"י זיך אליין, אזוי ווי אויך / ^{לוי} ~~דע~~ ^{לוי} ~~גמרא~~ ^{לוי} ~~דאס~~
 אויך דעם פסוק "ותמד לאומים חטאת" - און דאס גוטס פון צי פעלקער איז זינד, ^{לוי} ~~לוי~~
 זיך דעם די גאנצע צדקה און גוטס וואס די גוים זי געצענדיגערס טוען - ^{לוי} ~~לוי~~
 זיי עט נאר כדי זיך גרויסצוהאלטן, א.א.וו.

הקלטה

העתקת צימער 5

ציון בכתב יד קודשו של רבינו למהדורת התניא המתורגמת:
 "העתקת צימער ז'".

נדפס לעילוי־נשמת
הרב החסיד מקושר בלב ונפש
תרגם "מכתבים כלליים" וספר תניא קדישא
שהוגהו על־ידי כ"ק אדמו"ר
וסייע בעריכת "לקוטי שיחות"
זכה להימנות על צוות המזכירות
ופעל בשליחויות שונות בענייני הכלל
זכה ליחס מיוחד מכ"ק אדמו"ר
נזדכך ביסורים

ר' **אוריאל** ע"ה
ב"ר **אברהם** ומרת **גיטל** ז"ל
צימר

נפטר ביום הבהיר ט' כסלו תשכ"ב
תנצב"ה

מוקדש לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדוננו מורנו ורבינו

לזכות

החתן הת' **ישראל אריה ליב**
והכלה מרת **חיה מושקא** שיחיו
לאופר

שיזכו לבנות בנין עדי עד
על יסודי התורה והמצוות
כפי שהם מוארים במאור שבתורה
זוהי תורת החסידות
לנחת רוח כ"ק רבינו

ולזכות הוריהם

הרה"ח ר' **מרדכי מנשה**
וזוגתו מרת **לאה** שיחיו **לאופר**

הרה"ח ר' **יעקב זכריה**
וזוגתו מרת **פראדי** שיחיו **קטן**

וכל יוצאי חלציהם שיחיו